Informativno-političko glasilo

Bunjevačke Novine

www.bunjevci.net

Subotica, mart 2015. - Godina XI - Broj 117 - Cina: 50 dinara

ISSN 1451-2505

Svečana sidnica Nacionalnog savita

Informativno-političko glasilo
BN Bunjevačke Novine

Informativno-političko glasilo bunjevačke nacionalne manjine
Godina XI Broj 117
Mart 2015. godine
Cina 50 dinara
Izlazi prve nedilje u misecu

Izdavač:
NIU „BUNJEVAČKI INFORMATIVNI CENTAR" - Subotica

Osnivač izdavača:
NACIONALNI SAVET BUNJEVAČKE NACIONALNE MANJINE

direktor NIU „BIC"
Mirko Bajić
v.d. glavnog i odgovornog urednika:
Nataša Stantić

Savit novina:
Mirjana Savanov, Nikola Babić, Agneza Rodić Vojnić, Branko Pokornić, Ružica Parčetić

Tehnički urednik:
Nikola Stantić

Stalni saradnici:
Eva Bačlija, Ana Vojnić Kortmiš, Desa Kujundžić, Ružica Parčetić, Nataša Stantić, Tihomir Kujundžić Matković, Eva Pečkai Kovač, Zvonko Stantić, Vanja Kolar

Naslovna strana:
Svečana sidnica Nacionalnog savita

Adresa:
Trg cara Jovana Nenada 15/1,
24000 Subotica
Telefon/fax: 024 523-505
e-mail: bic@bunjevci.net

Štampa:
Rotografika Subotica
Tiraž:
1.000

Dizajn:
Studio Trid Beograd

Distribucija:
„Press international" - Novi Sad,
„Centrosinergija" d.o.o. Novi Beograd

Nacionalni savet bunjevačke nacionalne manjine:
Kancelarija u Subotici:
Trg cara Jovana Nenada 15/5, 24000 Subotica
Telefon/fax: 024 554-881
e-mail: bunjnacsav@gmail.com

Regionalna kancelarija u Somboru:
Jovana Popovića bb
Telefon/fax: 025 434-059

CIP – Каталогизација у публикацији Библиотека Матице српске, Нови Сад

659.3(=862)

BUNJEVAČKE *novine*: informativno - političko glasilo / glavni i odgovorni urednik Suzana Kujundžić - Ostojić. - 1998-2004; God. I, br. 1 (2005). - Subotica: NIU Bunjevački informativni centar, 1998-2004; 2005. - Ilustr.; 30 cm
Mesečno

ISSN 1451-2505

COBISS.SR-ID 133482759

Rič urednika

Poštivana čeljadi,

Prošlog miseca smo proslavili dva praznika bunjevačke zajednice u Srbiji, „Dan Velikog prela" i „Dan osnivanja Nacionalnog savita bunjevačke nacionalne manjine". I domaći, al i dragi gosti, su imali priliku vidit ko su Bunjevci i čime se diče, a lipa slika je sigurno poslata na sve strane.

Nuz sliku odzvanjaju i riči svečane zakletve koju su po prvi put položili članovi BNS-a, a koja počinje rečima „Zaklinjem se svojem bunjevačkom narodu...".

Slavili su i oni koji zajedno sa nama rade. Tačno 6. marta se navršava deset godina od kako su Bunjevci dobili mogućnost da imaju svoju TV emisiju. Dogovor BNS-a i Radio-televizije Vojvodine, dono je „Spektar", emisiju na bunjevačkom koja je već deset godina rado gledana u svakoj kući, i to i van nacionalne zajednice.

Kako je i bilo najavljeno, ova godina će zaista proteć u znaku više jubileja, a što se naši novina tiče, uskoro ćemo i mi zaokružit prvu deceniju rada i obavištavanja.

E, da bi se mogli falit i dalje, sad, kad je vrime slavlja prošlo, triba zasukat rukave i krenit s poslom. A, posla je tušta, u svakoj kući.

Uostalom, i ušli smo u korizmeno vrime, vrime brez tambura i pisme, kad svako od nas ima priliku da promisli o sebi i svojim postupcima, ojača i dušu i tilo, i da, tako, s novim snagama pripravljen, dočeka Uskrs.

Strana 4-6

Strana 8-9

Strana 10-11

Strana 14

Strana 18

Strana 19

Sadržaj

4-6
Rođendan koji će se pamtit
8-9
Unapridit obrazovanje Bunjevaca
10-11
Jubilej obilužen mlađim snagama
14
Čuvaju svoju tradiciju
15-16
„Uloga somborskih Bunjevaca u elibertaciji grada"
18
Planinarka u duši, a u srcu slamarka
19
Pismom i igrom tirali zimu
23-24
Kob urokljivi očivi

Ako i vi želite da vam poštaš svakog prvog u misecu donese „Bunjevačke novine" pritplatite se na nji.
Godišnja pritplata je 600 dinara (sa ptt troškovima).
Platit možete na naš tekući račun: 200-2642360101825-19 (Poštanska štedionica)
sa naznakom za pritplatu.
Godišnja pritplata za inostranstvo je 20 evra.
Posli uplate nazovite nas kako bi upisali vašu kućnu adresu: 024 523-505

OBILUŽEN NACIONALNI PRAZNIK BUNJEVACA – „23. FEBRUAR – DAN OSNIVANJA NACIONALNOG SAVITA BUNJEVAČKE NACIONALNE MANJINE”

Rođendan koji će se pamtit

Svečana sidnica na kojoj je obiluženo 12 godina od osnivanja Nacionalnog savita bunjevačke nacionalne manjine ostaće upamćena ko dan kad su članovi Savita po prvi put položili zakletvu, čime su se obavezali da će za svoj bunjevački narod uradit sve što je u njevoj moći

Jedan od nacionalni praznika Bunjevaca – „23. februar – Dan osnivanja Nacionalnog savita bunjevačke nacionalne manjine” ove godine obilužen je na poseban način. Naime, na dan osnivanja Savita, 23. februara, u Plavoj Sali Gradske kuće u Subotici održana je svečana sidnica, na kojoj su članovi trećeg saziva Savita položili zakletve, a uručena su i posebna priznanja zafalnosti.

Zvanice s državnog i gradskog nivoa uveličale su obilužavanje i ovog nacionalnog praznika Bunjevaca, i to direktorka Kancelarije za ljudska i manjinska prava **Suzana Paunović**, načelnica Odiljenja za prava nacionalni manjina **Violeta Ćorić**, gradonačelnik Subotice **Jene Maglai**, pridsidnik Skupštine Grada Subotice **Ilija Maravić**, ombudsman u Subotici **Zlatko Marosiuk**, pridsidnik Nacionalnog savita mađarske nacionalne manjine **Jene Hajnal**, pridsidnik Nacionalnog savita nemačke nacionalne manjine **Laslo Gence Mandler**, pomoćnik glavnog i odgovornog urednika RT Vojvodina **Atila Marton**, urednik TV emisije na bunjevačkom jeziku na RTV „Spektar” **Joso Poljaković**, ko i pridstavnici svi udruženja s bunjevačkim pridznakom.

Članovi BNS-a položili zakletvu u okviru prve tačke Dnevnog reda svečane sidnice

Pridsidnica BNS-a mr Suzana Kujundžić Ostojić pozdravlja prisutne u društvu Branka Pokornića, Stele Bukvić i Mirka Bajića

Na svečanoj sidnici, inače petoj po redu od konstituisanja trećeg saziva Savita, prisutnima se obratila **mr Suzana Kujundžić Ostojić**, pridsidnica NSBNM. Uoči početka sidnice ona je istakla kako članovi Savita najviše doprinose njegovom radu, al da brez pomoći Republike, Pokrajine i Grada ne bi uspili u ostvarivanju zacrtani ciljo-

TEKST ZAKLETVE

Zaklinjem se svojem bunjevačkom narodu, da ću bit odan član Bunjevačkog nacionalnog savita, i da ću svojim radom i zalaganjem, doprinet njegovom napritku. Poštivaću i pridržavaću se Statuta Nacionalnog savita, Ustava i Zakona naše države Republike Srbije.

Ilija Maravić, pridsidnik Skupštine Subotice, i Jene Maglai, gradonačelnik Subotice

Suzana Paunović

Violeta Ćorić

va, te o dosadašnjim sidnicama kazala kako su bile raznolike, al su se uvik završavale s jednom osnovnom mišlju – sve ono što postoji u bunjevačkoj zajednici mora se sačuvat. U svom govoru ona je podsitila na sve ono što je tokom protekli 12 godina urađeno u bunjevačkoj zajednici, i to upravo zafaljujuć formiranju Savita, te da je bunjevačka zajednica pripoznata i od strane države.

– Republika Srbija odlučila se za evropski put svoje države, tim putom želi da iđe i bunjevačka zajednica u susrit jednoj velikoj i šarolikoj porodici evropski naroda, čiji sastavni dio želimo i mi bit. Smatramo da svojim jezičkim i kultrološkim nasliđom možemo doprinet bogatstvu ti različitosti. Evropska unija propagira široko postavljena građanska prava, te zato virujemo da će se pripoznat i naše pravo na samobitnost, iako je ova tema bila pokrećana u par navrata u Evropskom parlamentu, ko i brojni rasprava izmed Republike Srbije i Hrvatske. Mi Bunjevci tražimo pravo na svoje ime, istoriju, kulturu, jezik, ali s tim vridnostima ne želimo bit usamljeno ostrvo okruženo drugima, već sastavni dio društva u kojem živimo, radimo i napridujemo, želimo bit zajednica koja spaja – naglasila je pridsidnica Savita tom prilikom.

S godinama koje je brojo Nacionalni savit, nizali su se uspisi, al su se ujedno stekli i uslovi za postavljanje prioriteta u daljem radu Savita. Tu je mr Suzana Kujundžić Ostojić posebno istakla polje obrazovanja, di je tušta urađeno, ko i u ostalim oblastima u kojima BNS ima ingerencije – informisanju, kulturi i službenoj upotribi jezika i pisma.

Brojna pitanja koja su važna za unapriđenje položaja Bunjevaca rišavala su se u saradnji i s Kancelarijom za ljudska i manjinska prava, što je tom prilikom potvrdila i Suzana Paunović, direktorka Kancelarije, čestitajući nacionalni praznik Bunjevaca.

– U prethodnom periodu postojala je kvalitetna saradnja sa Bunjevačkim nacionalnim savetom, kao i sa svim ostalim savetima. Potvrda konstruktivnog dijaloga koji je uspostavljen između Vlade i Saveta jesu i izbori za nacionalne savete koji su održani prošle godine. Ono što nas očekuje u predstojećem periodu predstavlja jedan veliki posao i izuzetno značajan. Reč je o radu na usaglašavanju teksta Zakona o nacionalnim savetima, izrada akcionog plana za nacionalne manjine, kao jedna od aktivnosti u okviru pregovaračkog poglavlja 23 – kazala je tom prilikom direktorka Kancelarije za ljudska i manjinska prava.

Čestitkama se pridružila i Violeta Ćorić, načelnica Odiljenja za prava nacionalni manjina, dok je u ime grada Subotice, reči podrške

BIOGRAFIJA NIKOLE BABIĆA

Nikola Babić, od oca Mate, rođen je 7.11.1942. godine u Čonoplji. Škulovo se u Bajmoku, Somboru, Novom Sadu i na kraju u Osijeku, di je magistriro. U agrarnoj struki radio je od 1966. godine, a penzionisan je 2008. Velik dio svog života posvetio je svom narodu, bio je pridsidnik Bunjevačko-šokače stranke, koja je aktivno radila na pripremanju elektorske skupštine za osnivanje Bunjevačkog nacionalnog savita 2003. godine. Učestvovo je u radu Inicijativnog odbora kod osnivanja Bunjevačke matice 1994. godine. Godinu dana bio je sekretar Matice, koja ove godine slavi jubilej, 20 godina rada. Funkciju pridsidnika NSBNM obavljo je od 2003. do 2010. godine. Tokom njegovog mandata postavljeni su temelji Nacionalnog savita, njegovo funkcionisanje i napridak. Tokom 2005. godine, na pridlog NSBNM, usvajaju se grb, zastava i svečana pisma Bunjevaca, ko i četri nacionalna praznika Bunjevaca. Bunjevci postaju priznata nacionalna manjina, a Nacionalni savit nezaobilazna institucija za razgovore na svim nivoima države kad su u pitanju manjinska prava. Škulske 2007/2008. godine uvodi se učenje bunjevačkog govora sa elementima nacionalne kulture u osnovnim škulama, tad u 7 osnovni škula u kojima 72 učenika pohađaju ovaj izborni predmet. Nacionalni savit ko osnivač 2005. godine registruje Novinsko izdavačku ustanovu „Bunjevački informativni centar", koja za početak izdaje „Bunjevačke novine" i druga glasila. Godinu dana kasnije pokreće se radio emisija „Bunjevačka rič". TV emisija na bunjevačkom jeziku „Spektar" na RT Vojvodine počela je s emitovanjom 2005. godine. Nacionalni savit materijalno pomaže institucije koje niguju bunjevačke narodne i tradicionalne običaje. Organizuju se dva naučna skupa. Prvi u saradnji sa Srpskom akademijom nauka, a drugi s Maticom srpskom. Pokreće se terensko istraživanje bunjevačkog jezika u dva navrata, 2009. i 2011. godine. Sve te radnje dovele su Bunjevce do po puta da se dobije pozitivno mišljenje i priporuka Vlade RS da isti ratifikuje i bunjevački jezik uvrsti u standardizovane. Kad su osnovani, nacionalni saviti su bili novina za državu, al i za pripadnike nacionalni manjina. Postavljene planove i zadatke nije bilo lako ostvarit u skromnim uslovima za rad. U takim okolnostima, tribalo je imat mudrosti, viziju i volju voditi bunjevačku zajednicu prema onome što danas imaju. Zato se treći saziv NS, svom prvom pridsidniku, Nikoli Babiću, zafalio posebnom poveljom, za njegov nesebični rad i zalaganje u proteklom periodu. Izuzetno je dragocino što je on član Savita i u trećem sazivu, a ako se tom doda činjenica da je i njegova ćer članica Savita, jasno je da to za njega i porodična tradicija.

Nazdravili i sitili se prvi dana Nacionalnog savita: Đuro Bošnjak, pridsidavajući na Elektorskoj skupštini, i Nikola Babić, prvi pridsidnik Bunjevačkog nacionalnog savita

uputio gradonačelnik Jene Maglai. On je tom prilikom istakao da je za svaku nacionalnu zajednicu dan osnivanja nacionalnog savita i implementiranje zakonodavni nadležnosti koji se tiču njevi prava od posebnog značaja, te se osvrnio na dosadašnji odnos izmed NSBNM i lokalne samouprave.

– Ono što je bitno za odnose Bunjevačkog nacionalnog saveta i lokalne samouprave jeste da su oni bili kvalitetni i korektni u prethodnom periodu, te nema razloga da tako ne bude u budućnosti, posebno ako imamo u vidu da su svi činioci koji utiču na lokalu zainteresovani da tako ostane. U odnosu na raniji period evidentan je ozbiljni napredak u ostvarivanju prava na korišćenje jezika, a posebno u medijskoj sferi. Prvi put se dešava i to da lokalna samouprava materijalno pomaže Nacionalni savet i rad institucija koji su u ozbiljnoj meri vezani za BNS. Kvalitetni odnosi idu u dobrom pravcu, a to podrazumeva i izjednačavanje nacionalni manjina i saveta u smislu podjednake pomoći za savete, čija su sedišta u Subotici, od strane Grada – rekao je uoči svečane sidnice gradonačelnik Subotice.

Posli pozdravni riči, uslidio je i najsvečaniji čin proslave, te je pridsidnica BNS mr Suzana Kujundžić Ostojić položila zakletvu, a u tom joj je pomogo **Nikola Babić**, prvi pridsidnik Nacionalnog savita, posli čega su i ostali članovi Savita takođe svečano položili zakletvu. U okviru druge tačke dnevnog reda svečane sidnice BNS, pridsidnica Savita uručila je priznanja istaknutim članovima bunjevačke nacionalne zajednice, a priznanja su dobili Nikola Babić, prvi pridsidnik BNS i član sadašnjeg saziva Savita, u znak zafalnosti za nesebičan rad na pitanjima koja su od značaja za Bunjevce, dok je drugo priznanje posthumno uručeno **Karlu Blesiću**, za njegov značajan rad u doprinosu razvoja bunjevačke nacionalne zajednice. Priznanje je primila njegova ćer **Stela Bukvić**, koja se u Savitu nalazi na mistu zaminice pridsidnice Nacionalnog savita bunjevačke nacionalne manjine.

Posli uručenja, Nikola Babić se obratio prisutnima i u svom govoru istako kako je rad u Savitu kolektivan, ko i sama institucija, te se shodno tom, radi za kolektivne interese bunjevačkog naroda.

– Veliko mi je zadovoljstvo da je ovako uvažen i svečan skup došo da obilužimo i ovaj nacionalni praznik, a ovo priznanje koje mi je dodiljeno je štogod što neću zaboraviti i nastojaću da se odužim koliko god budem mogo – kazo je tom prilikom Babić.

Prisutnima se obratila i Stela Bukvić, koja je tom prilikom kazala kako joj je priznanje posebno važno, imajuć u vidu da je i sama uključena u rad BNS.

– Za mene i inače mnogo znači što sam ćer Karla Blesića, al i jedno veliko zadovoljstvo, ujedno i obaveza što radim za Bunjevce, jel sve ono što je on započo je teško nastaviti. Bio je skroman, radio je koliko je mogo, a tražio je malo. Vodio je računa o običnom Bunjevcu i nije pravio razlike, a trudio se da svakom riši problem, ukoliko je mogo. Znam da bi bio izuzetno srićan danas, kako zbog priznanja, tako i zbog zakletve – kazala je Stela Bukvić o svom ocu, Karlu Blesiću, nakon posthumno uručenog priznanja.

S. N.

SIDNICA PRAĆENA UŽIVO

Svečana sidnica na kojoj je obilužen nacionalni praznik Bunjevaca „23. februar – Dan osnivanja Nacionalnog savita bunjevačke nacionalne manjine" nije bila dostupna publiki. Međutim, zafaljujuć saradnji izmed internet portala bunjevci.net i Bunjevačkog media centra, bilo je omogućeno direktno praćenje sidnice putom video striminga na sajtu bunjevci.net, za sve one koji su želili da budu dio još jednog nacionalnog praznika Bunjevaca.

BIOGRAFIJA KARLA BLESIĆA

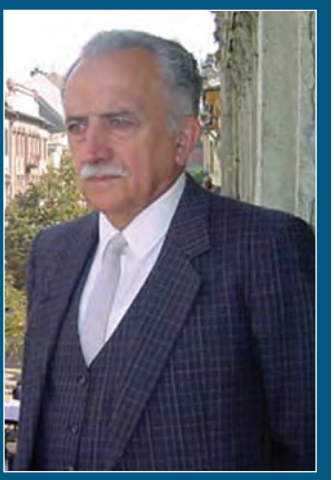

Karlo Blesić rođen je 26. 01. 1938. godine u Subotici, di je završio Gimnaziju, a višu Pravnu škulu u Nišu. Za vrime služenja vojnog roka završio je Škulu za rezervnog oficira i steko čin majora. Radni staž steko je ko šef računovodstva, rukovodilac zajednice, referent za penzijsko i invalidsko osiguranje i savitnik za zapošljavanje u centru sa socijalni rad. Bio je i odbornik Skupštine opštine Subotica, ko pridsidnik Veća mesni zajednica od 1988. do 1992. godine. Bio je pridsidnik Odbora gradske dužijance 1990. godine. Jedan je od osnivača Bunjevačke matice, a na Osnivačkoj skupštini 1995. izabran je za sekretara Matice. Od 1998. godine bio je sekretar i član redakcije „Bunjevački novina", koje je započela izdavat Bunjevačka matica. Misto pridsidnika Matice prihvatio je 2001. godine, što je bilo najteže vrime za Maticu. Priuzo je tu tešku obavezu i nesebično se zalago za njezin opstanak. To je činio do poslidnjeg dana, kad se zbog bolesti supruge nakratko povuko. Na narednoj skupštini imenovan je za potpridsidnika i osto na toj funkciji do kraja života. Pokrenio je u Matici puno aktivnosti. Najznačajniji je Odbor za književnost u Bunjevačkoj matici, kroz koji je pokupio priko 20 pisnika koji pišu na bunjevačkom jeziku i koji su Maticu i Bunjevce proslavili širom Srbije. Od 2000. do 2003. godine bio je član Glavnog odbora KUD „Bunjevka", zajedno sa cilom familijom učestvovo je u mnogim programima i manifestacijama. Bio je član Festivala bunjevačkog narodnog stvaralaštva u „Bunjevki". Posebno je dao doprinos kod osnivanja prvog Nacionalnog savita bunjevačke nacionalne manjine. Karlo Blesić je umro 13.12.2009. godine. Ispratio ga je velik broj prijatelja, koji ga i danas pamte ko srdačnog čovika, uvik spremnog da pomogne. Svečana sidnica bila je prilika da ga se Bunjevci site i posthumno mu se zafale za njegov nesebičan doprinos.

BNS POSITILO POLITIČKO ODILJENJE DELEGACIJE EVROPSKE UNIJE U SRBIJI

Problem je u sprovođenju Zakona

Savitnik i šef političkog odiljenja u Delegaciji Evropske unije u Republiki Srbiji **Luka Bjankoni** i savitnica za pitanja demokratizacije **Gordana Arackić Nikolić**, positili su u sridu, 4. februara, Nacionalni savit bunjevačke nacionalne manjine, kako bi se sastali s nadležnima koji prate pitanje položaja bunjevačke nacionalne manjine i ostvarivanje njevi prava. Shodno tom, divanilo se na sledeće teme: pravo na obrazovanje na maternjem jeziku, saradnja Nacionalnog savita bunjevačke nacionalne manjine i lokalne vlasti, informisanje na maternjem jeziku te zastupljenost u organima lokalne samouprave.

Posli sastanka, Luka Bjankoni, savitnik i šef političkog odiljenja Delegacije EU u Republiki Srbiji, kazo je da je osnovni cilj misije bio prikupljanje činjenica i osluškivanje problema koji postoje i s kojim se nacionalni saviti susriću u svom svakodnevnom radu.

Kad je rič o mogućnostima ostvarivanja veći prava nacionalni manjina, a time u Bunjevaca, Luka Bjankoni objašnjava da Evropska unija nema definisana pravna pravila u slučajevima kad dolazi do pitanja zaštite i promovisanja manjinski prava.

– Srbija je potpisala i ratifikovala Okvirnu konvenciju za zaštitu manjinski prava koja predstavlja instrument Saveta Evrope, te mi u svojoj misiji nadgledamo kako se ta Konvencija u praksi izvršava i impelemtira, te kakva su uopšte prava koja su garantovana tom Konvencijom u Srbiji. U Evropskoj uniji ne postoji jedinstveni model koji bi mogli da preporučimo nacionalnim savetima, a ono što smo primetili jeste da svi saveti, manje ili više, imaju iste probleme i to posebno u oblasti obrazovanja i informisanja na maternjem jeziku. Ono što možemo uraditi jeste da ponovimo šta piše u našem godišnjem izveštaju, a to je da u Srbiji postoji zakonodavni okvir koji je sasvim solidan. Međutim, problem je u sprovođenju Zakona. Mi se nadamo da će pojedini problemi i pitanja koja sada postoje kao otvorena moći da se reše, da se bolje pravno regulišu, u izmenama Zakona o nacionalnim savetima koji predstoje – zaključuje na kraju Luka Bjankoni.

S. N.

NIZOM MANIFESTACIJA OBILUŽEN DRŽAVNI PRAZNIK REPUBLIKE SRBIJE

Dan državnosti

Srbija je 15. februara, nizom manifestacija obilužila Dan državnosti, u spomen na dan kad je na zboru u Orašcu 1804. godine podignut Prvi srpski ustanak i kad je u Kragujevcu 1835. godine donet Sretenjski ustav.

Tako je tog dana položen vinac na Spomenik neznanom junaku u Beogradu, posli čega je uslidilo otkrivanje spomen-obilužja „OKO SOKOLOVO" – NA BRANIKU OTADŽBINE 1914-2014. Tačno u podne u zgradi Generalnog sekretarijata pridsidnika Republike, održana je i ceremonija dodile odlikovanja, di je pridsidnik Srbije **Tomislav Nikolić** odlikovo više domaći i strani ličnosti i institucija.

Nakon ceremonije dodile odlikovanja, na prijem kod pridsidnika Tomislava Nikolića bila je pozvana i **mr Suzana Kujundžić Ostojić**, ko pridsidnica Nacionalnog savita bunjevačke nacionalne manjine, koja mu je čestitala praznik u ime zajednice.

Na proslavi je nastupio Mišovit omladinski hor „Iuventus Cantat" pod dirigentskom palicom **Dajane Mijić** iz Sombora.

Nakon završetka zvaničnog dila programa, hor je pridsidniku Nikoliću čestito rođendan pismom „Mnogaja ljeta", te njim se i on pridružio i zapivo.

S. K. O.

PRID ODBOROM ZA OBRAZOVANJE U BNS TUŠTA ZACRTANI CILJOVA

Unapridit obrazovanje Bunjevaca

Početkom drugog polugodišta u Nacionalnom savitu bunjevačke nacionalne manjine održana je i prva sidnica Odbora za obrazovanje u novom sazivu. Dnevni red činile su slideće tačke: konstituisanje Odbora za obrazovanje, sagledavanje rezultata rada u periodu od 2010. do 2014. godine, donošenje plana i programa rada za period od 2015. do 2019. godine, zatim donošenje plana i programa rada za 2015. godinu, definisanje Strategije obrazovanja Bunjevaca prema priporuki Ministarstva prosvete i podila zadužena u samom Odboru.

Na čelu Odbora za obrazovanje u ovom sazivu Savita nalazi se **Mirjana Savanov**, profesorica razredne nastave, koja je i u prithodnom sazivu vršila funkciju pridsidnice Odbora za obrazovanje. Na sidnici Odbora ona je podnela izvištaj o radu za protekli četvorogodišnji period u kojem je hronološki pridstavljeno sve ono što je urađeno i izvištaj je jednoglasno usvojen. Nakon održanog sastanka divanili smo s Mirjanom Savanov, a ona je tom prilikom istakla da je donošenje Strategije obrazovanja u narednom periodu jedan od prioriteta.

– Ono što je bitno za nas je definisanje Akcionog plana za razvoj strategije obrazovanja Bunjevaca u saradnji s Ministarstvom prosvete, di nas pozivaju da aktivno učestvujemo u donošenju jedinstvenog Akcionog plana za razvoj strategije obrazovanja za sve nacionalne zajednice. Konkretno, mi triba, i doneli smo naš akcioni plan. Sve nacionalne manjine s teritorije Republike Srbije doneće na osnovu svoji akcioni planova jedinstveni akcioni plan za obrazovanje nacionalni manjina, di su i Bunjevci ravnopravni učesnici sa svim ostalim nacionalnim zajednicama – divani prdsidnica Odbora za obrazovanje.

Jedna od važni aktivnosti koja će takođe bit sprovedena u narednom periodu je i organizacija seminara za edukaciju pridavača. Kako je istakla naša sagovornica i dosad su seminari organizovani, pa se u Odboru nadaje da će taka praksa bit nastavljena. U skladu s evidencijom praćenja stručnog usavršavanja učitelja, napravljena je i posebna tabela.

– Radićemo da tom da razvijemo i strategiju evidencije praćenja stručnog usavršavanja predavača bunjevačkog govora sa elementima nacionalne kulture, jel postoji pravilnik na nivou Republike Srbije od strane Ministarstva prosvete kako se prati napridovanje i stručno usavršavanje predavača. Ono što radimo u Nacionalnom savitu, edukacije, seminare, predavanja, prezentacije, a sve u cilju edukacije nastavnog kadra i usavršavanje nastave bunjevačkog, sprovešćemo i kroz tabelu, a to će nam bit od velikog značaja, jel se taki način usavršavanja tretira ko stručno usavršavanje van ustanove tj škule u kojoj predavači rade.

I u narednom periodu Odbor za obrazovanje ima u planu da uzme aktivno učešće s ostalim nacionalnim zajednicama u pravcu rišavanja statusa izbornog predmeta – maternji jezik sa elementima nacionalne kulture, kako bi on u nastavi dobio poseban status. Na taj način, svako dite koje želi da niguje svoj maternji jezik, to će moć i uradit, i neće bi uslovljen kakim drugim predmetom.

Uspostavljanje saradnje s pridškulskim ustanovama je još jedan od zadataka prid Odborom. Uvođenjom aktivnosti za dicu pridškulskog uzrasta, vršila bi se animacija, kako bi i oni bili uključeni u proces nigovanja bunjevačkog jezika, te upoznavanja s bunjevačkom kulturom i tradicijom. U planu je uspostavljanje saradnje i sa sridnjim škulama, al i izdavanje čitanke za 3. i 4. razred osnovni škula.

– Svi koji su bunjevački govor već pohađali u osnovnoj škuli, mogli bi i u svojim sridnjim škulama uzet aktivno učešće uz odobrenje svoji profesora, pa bi se putom kake tribine il manifestacija čuo naš bunjevački, a ujedno bi se moglo štogod i naučit o Bunjevcima, bunjevačkoj tradiciji, književnosti. Nuz sve to prioritet nam je izdavanje čitanke za 3. i 4. razred osnovne škule. Poželjno bi bilo da, ako ništa drugo, napravimo bar radne verzije udžbenika od 5. do 8. Sve to je zdravo velik posо, al se nadam da ćemo ga uspit privest kraju.

U svojim ciljevima Odbor za obrazovanje ima zacrtano i objavljivanje akreditovanog seminara u katalogu seminara za osnovne škule u nadležnosti BNS, u saradnji sa stručnim društvima, a ono za šta će se još zalagat Odbor, zajedno s aktivom učitelja, jeste pravljenje strategije obezbiđenja zastupljanosti dice u radio i tv emisijama na bunjevačkom jeziku u dogovoru sa urednicima emisija.

– Smatramo da dica triba da imaju svoje misto kako bi prinosili svojim vršnjacima šta rade, koje su njeve aktivnosti i zanimanja. Redovno ćemo radit svake godina na kvalitetnoj kampanji za upis učenika na izborni predmet bunjevački govor, nastavićemo saradnju s lokalnom samoupravom, sa pokrajinskim i republičkim institucijama koje su relevatne i nadležne za obrazovanje – divani Mirjana Savanov, te dodaje da je Odbor nastavio saradnju s Filozofskim fakultetom u Novom Sadu i Balkanološkim institutom u Beogradu, al i s Bunjevcima u Mađarskoj.

– Što se tiče Bunjevaca u Mađarskoj, u planu je nigovanje bunjevačkog jezika, najprija u kulturnim institucijama u Mađarskoj s bunjevačkim pridznakom, a onda i podizanje na viši nivo uvođenjem u škule.

Na samom kraju našeg divana Mirjana Savanov je istakla kako se nada da će se sve što je zacrtano i ostvariti.

– Zacrtali smo tušta. Praksa je pokazala da obično uradimo sve što smo planirali, pa i više. Što se tiče plana i programa našeg odbora za 2015. godinu, u njemu je već definisano i ono što je u četvorogodišnjem periodu i ono što je u kalendaru aktivnosti koje je dobio aktiv predavača bunjevačkog.

S. N.

UNAPRIĐENJE OBRAZOVANJA

Sastanak Radne grupe za unapriđenje obrazovanja s pridstavnicima BNS-a i pridavačima bunjevačkog

Početkom prošlog miseca, Radna grupa za unapriđenje obrazovanja nacionalni manjina positila je Nacionalni savit bunjevaček nacionalne manjine. Naime, Ministarstvo prosvete je pokrenilo brojne aktivnosti u vezi s uređivanjom obrazovanja na jezicima nacionalni manjina. Budući da se u osnovnim školama u Subotici sa okolinom, te u Somboru, izučava izborni predmet bunjevački govor sa elementima nacionalne kulture, pridstavnici Ministarstva prosvete sastali su se s pridstavnicim BNS, kako bi sagledali stanje i probleme te utvrdili činjenice koje se odnose na obrazovanje u bunjevačkoj nacionalnoj zajednici.

U cilju uređivanja obrazovanja formirano je više radni grupa, a razmatra se o više modela uvođenja nastave koja bi bila funkcionalnija, te doprinela očuvanju identiteta nacionalni manjina, odnosno poboljšanju kvaliteta obrazovanja.

– Pokušavamo da dođemo do podataka, mišljenja, stavova i nacionalnih saveta, ali i školskih uprava, odnosno svih onih koji su uključeni u proces organizovanja nastave na jezicima manjina. Na taj način biće jasnije koji su to problemi, kako nacionalne zajednice vide sopstvenu strategiju razvoja, svoje mesto u obrazovanom sistemu Srbije i na osnovu toga, kolegama u Ministarstvu ćemo pomoći da naprave akcioni plan koji treba da bude delotvoran i funkcionalan. On neće biti usvojen pre nego što ga ne pogledaju nacionalni saveti, daju svoje mišljenje, razgovaramo o njemu, sve u cilju dolaženja do jednog celishodnog rešenja – kazo je dr Goran Bašić, član Radne grupe za unapriđenje obrazovanja nacionalni manjina, posli sastanka.

NSBNM i Odbor za obrazovanje pozdravljaju akciju Ministarstva prosvete i Radne grupe za unapriđenje obrazovanja nacionalni manjina, čiji je cilj podizanje kvaliteta obrazovanja nacionalni zajednica. Naša sagovornica, Mirjana Savanov, iznela je na sastanku sve ono što bunjevačka nacionalna zajednica ima u oblasti obrazovanja i što je pozitivno, al je riči bilo i o negativnostima s kojima se u svom radu susriću na terenu.

– Odbor za obrazovanje je definiso akcioni plan za sprovođenje Strategije obrazovanja Bunjevaca od 2015. do 2019. godine, i u tom akcionom planu nalaze se sve aktivnosti koje mi namiravamo da realizujemo u tom periodu, a to smo i pridstavili Radnoj grupi, s namirom da unapridimo obrazovanje Bunjevaca i podignemo kvalitet nastave – dodaje Mirjana Savanov na kraju.

ODRŽAN RADNI SASTANAK ODBORA ZA INFORMISANJE SKUPŠTINE AP VOJVODINE S UREDNICIMA MEDIJA NA JEZICIMA NACIONALNI MANJINA

Godišnji plan rada

Sa sastanka Odbora za informisanje Skupštine AP Vojvodine

U Novom Sadu je 5. februara održan radni sastanak Odbora za informisanje Skupštine AP Vojvodine i urednika medija na jezicima nacionalni manjina, a sastanku su prisustvovali i pridstavnici Pokrajinskog sekretarijata za kulturu i javno informisanje, Pokrajinskog zaštitnika građana i Nezavisnog udruženja novinara Vojvodine.

Tema sastanka odnosila se na pridloženi tekst godišnjeg plana rada za 2015. godinu, u kojem je Odbor, u cilju razmatranja akata kojima se reguliše informisanje, iniciranje odriđeni izmina, pridloga i rišenja za poboljšanje u oblasti informisanja na jezicima nacionalni manjina, te položaju javnog servisa i manjinski i privatni medija, al i zaštite položaja novinara, pridvidio nastavak saradnje s Odborom za kulturu i javno informisanje Narodne skupštine RS. Takođe se pridlaže da Odbor pomogne ostvarivanje i uspostavljanje regionalne saradnje izmed javni glasila na jezicima nacionalni manjina i srodni medija iz partnerski regiona u cilju izrade zajednički projekata i konkurisanja kod evropski fondova, a sve na osnovu potpisani sporazuma o saradnji koje APV ima s tim regionima.

Kako je tom prilikom kazo pridsidnik Odbora za informisanje **Dušan Jakovljev**, jedna od obaveza Odbora je da on na osnovu Zakona o javnim medijskim servisima raspisuje javni konkurs i utvrđuje listu kandidara za izbor članova Programskog savita javne medijske ustanove Radio televizije Vojvodina, a rok za realizaciju je maj ove godine, i u tom cilju zatražena je pomoć u pridlaganju kvalifikovani ljudi na tu funkciju. Jedna od tema koja se našla na dnevnom redu sastanka odnosila se na privatizaciju medija na lokalnim nivoima, posebno manjinski i nekomercijalni, te je u tom smislu istaknuto da je saradnja Odbora s medijima od posebnog značaja, kako bi mogli zajednički razmatrat i mogućnost podnošenja određeni inicijativa kako bi novinari mogli postat vlasnici taki medija.

Pridloženi tekst godišnjeg programa rada Odbora za informisanje Skupštine APV ocinjen je ko dobar od strane prisutni na sastanku.

S. N.

EMISIJA NA BUNJEVAČKOM „SPEKTAR" EMITUJE SE VEĆ TAČNO DESET GODINA

Jubilej obilužen mladim snagama

Posli decenije rada Joso Poljaković rišio da misto pripušti mlađim, al već dokazanim snagama. Kako priznaje, „Spektar" će sad bit samo bolji, jel ostaje u rukama mladi novinarski snaga. Zafalan za pomoć kolegama koji su mu pomogli da priđe put od štampanog do televizijskog novinarstva

Emisija na bunjevačkom „Spektar", koja se prikaziva na drugom programu Radio televizije Vojvodine, a koja će bit emitovana u nedilju, 8. marta, biće prva koju će **Joso Poljaković**, novinar i dosadašnji urednik ove emisije, gledat iz fotelje, ko pravi penzioner. Upravo na desetogodišnjicu od emitovanja prve emisije, Poljaković je odlučio da rad u emisiji u potpunosti pripušti, već dokazanim, mlađim snagama.

– Posli deset godina rada u „Spektru" i penzionisanja, osićanja su svakako pomišana. Teško je napuštit ono što si stvorio i tolike godine radio. No, s druge strane, došo sam u godine kad je već pomalo teško radit, teško je pronać novu energiju i ideje. A, sad je i pravo vrime da odem, jel je emisija u međuvrimenu pojačana s troje mladi ljudi koji nose energiju i nove ideje. Sa te strane mi sigurno nije žao! Uostalom, za ovo se pripravljam već godinu dana. Iskreno, teško mi je pronać ideju i volju da štogod prominim, ušo sam u kolotečinu, i zato sam i dono odluku da se sklonim, da mlađi ljudi dobiju priliku da pokažu svoje ideje i viziju. Uostalom, danas često divanimo da triba dat šansu mladim ljudima, al niko od nas stariji neće da se skloni. E, ja sam rišio da je vrime da se s divana priđe na dilo, a apsolutno sam siguran u to da će emisija posli mog odlaska bit samo bolja neg što je bila – otvara Joso Poljaković pomalo svoju dušu, kroz lagani divan iskusnog novinara.

Joso Poljaković na radnom zadatku

Dok se sprema da pogleda emisiju koju sad priuzimaju nove kolege, Poljaković se sića vrimena prija tačno deset godina.

– Tačno 6. marta navršava se deset godina od kako je emitovana prva emisija „Spektar". To je za mene svakako značajan datum, jel je, od noviji sridstava informisanja, to i najstariji vid. Podsitiću, „Bunjevačke novine" u ovoj eri izašle su nikoliko miseci kasnije.

Ideja o pokretanju televizijske emisije na bunjevačkom na RT Vojvodina, tad Radio televizije Novi Sad, postala je itekako aktuelna formiranjom Nacionalnog savita bunjevačke nacionalne manjine.

– Razgovori su se vodili u pravcu uvršćavanja i jedne emisije na bunjevačkom u spektar manjinski emisija u Vojvodini. Razgovori su vođeni u novembru 2004. godine, a Petar Jovanović, tadašni generalni direktor, pozvo me je i pridložio da priuzmem brigu o jednoj takoj emisiji. Iskreno, to me je iznenadilo. Naravno, novinarsko iskustvo sam imo, al u pisanom dilu, dok mi je odluku otežavalo to što nisam znao kako televizija funkcioniše. Uz obećanje da ću imat potpunu podršku mi je već bilo lakše, al, kako to i često biva, nije došlo do realizacije. I onda, u januaru 2005. godine mi je stigo telefonski poziv da krenem sa pripravljanjom prve emisije – sića se Poljaković.

U nastavku divana za „Bunjevačke novine" Poljaković ističe da je zafalan kolegama iz televizijske produkcije koji su mu davali savite.

– Imo sam sriće da je u dopisništvu u Subotici, koje je otvoreno nikoliko miseci ranije, ko snimatelj radio Boris Jaramazović. On mi je prvi pomogo, kazo kako se drži mikrofon, kako se stoji prid kamerom. Danas, kad pogledam prvu emisiju, malo mi je to sve smišno, al je bilo bitno da je krenilo. Drago mi je da sam imo čast da označim početak informisanja na bunjevačkom u novijem vrimenu i na novijem mediju. Imo sam ozbiljno novinarsko iskustvo, pa nije bilo

URADILI ŠTOGOD KVALITETNO

U vrime kada je počelo emitovanje emisije „Spektar" pridsidnik Bunjevačkog nacionalnog savita bio je Nikola Babić. On je istako da je inicijativa potekla od BNS-a, te ističe ogromnu zafalnost Radio-televiziji Vojvodine.

– Smatrali smo da je informisanje možda u istoj ravni ko i obrazovanje, pa je naš permanentni cilj bio da uradimo što više na tom polju. Smatrali smo da brez medija ne možemo odgovorit zadacima koje nam je države poverila – divani Babić, pa nastavlja:

– Imali smo korektnu saradnju s Radio-televizijom Vojvodine, al je ipak dosta trajalo dok se „Spektar" nije pojavio. Tribalo je osmislit program, dočekat red. Naravno, mi smo krenili malo priambiciozno, savitovali su nam da malo „spuštimo loptu" i zaista dobro i kvalitetno osmislimo emisiju.

Babić ističe da je velik poso uradio novinar Joso Poljaković, a da je sjajna saradnja bila sa Zdenkom Popom, urednikom programa na jezicima manjina, te dodaje:

– Bilo je veliko zadovoljstvo i priznanje kad smo mogli pogledat emisiju na bunjevačkom na televiziji, znajući i da se ona vidi u širem regionu. To je bio pokazatelj napritka u našoj zajednici. Pogledo sam gotovo svaku emisiju „Spektar" od kako se emituje, a emituje se u odličnom terminu. To je prava satisfakcija i pokazatelj da možemo napravit štogod kvalitetno – dodo je Babić.

problema s nalaženjom i prikupljanjom priloga, al je problem bio zanatske prirode. Prikupljanje i obrada podataka su drugčiji neg u pisanom novinarstvu. Tu se moram zafalit montažeru Dari Arsenov s kojom sam provo najviše vrimena u radu. Ona je svojim savitima, primedbama, pa i svađama, pomogla tušta da nađem pravu metodologiju pripravljanja za emisiju, montažu...

Posli početni koraka, emisija je počela da se razvija, dobijala je nove sadržaje, saradnike, postajala je sve bogatija.

– Važan momenat u razvoju emisije bilo je uključivanje Nataše Nimčević, sad Stantić, ko saradnika. Dilili smo poso, dva novinara su imala drugčije pristupe, a emisija je postala kvalitetnija. Kako je vrime prolazilo, i ona je stasala od novinara saradnika, do, evo, sad i nosioca emisije. Još bolji kvalitet emisija je dobila prije otprilike godinu dana. Tad su se u nju uključile koleginice Ružica Parčetić i Vanja Kolar. Time smo dobili na kvalitetu, izboru tema, pristupu, emisija je življa i interesantnija.

U momentu kad emisija obilužava svoju desetogodišnjicu, pravi je momenat da se postavi pitanje dal je došlo vrime da emisija bude emitovana češće, odnosno da postane obimnija.

– Ideja o proširivanju nije loša, ona postoji od ranije, a u jednom kraćem periodu je emisija i išla jedared nediljno. Sad imamo kadrovski sposobnu ekipu to da uradi, no, problem je i dalje informativni kapacitet zajednice. Bilo je perioda kad je teško napravit kvalitetnu emisiju od po sata. Mi smo mala zajednica, potrošili smo već dosta ljudi koji rade štogod značajno za zajednicu. Društva rade u teškim uslovima, imaje malo aktivnosti. Ako se to popravi, ako bude više kvalitetni dešavanja, biće potribno povećat i obim.

Kako ističe naš sagovornik, tokom svog rada se trudio da kvalitet bude isprid kvantiteta, mada je to kadgod teško razumit.

– Ima perioda u godini kad ima tušta dešavanja, pa smo primorani da skraćivamo priloge u cilju da kvalitetno informišemo našu zajednicu o dešavanjima. No, ima i perioda kad moramo da „razvlačimo" priloge, da puštamo i ono što po ozbiljnim novinarskim kriterijumima baš i ne zaslužuju misto u emisiji, u toj miri, jer jednostavno ne afirmiše i ne daje pozitivnu sliku o našoj zajednici. Naravno, ima i oni koji to ne razumiju, al svakako ne puštamo priloge do 10-15 minuta koji baš i ne služe na čast Bunjevcima. Također, nisam nikad bio pristalica beskrajnog repriziranja određenih sadržaja, koncerata, pisama...

Sa mladima je Poljaković počo divan za „Bunjevačke novine", a tako ga i završava.

– Emisija je dosad, koliko ja znam, dobro ocinjena u našoj zajednici. Sa dolaskom mladi snaga, emisija dobija novu energiju i nov kvalitet, pa možem očekivat da će bit samo bolja. Naravno, kvalitet se mora popravit i u našoj zajednici, bez obzira na nedovoljna materijalna sridstva – zaključio je Poljaković na kraju.

N. S.

POVODOM DANA MATERNJEG JEZIKA U BAJI ODRŽAN DIVAN U BAJSKOJ ČITAONICI

Interesovanje za bunjevački jezik i tradiciju

Bajska bunjevačka čitaonica nguje staru tradiciju divana, te je u saradnji s Udruženjem „Zlatna grana" iz Baje, na Dan maternjeg jezika, 21. februara, održan divan u Čitaonici, koji je okupio Bunjevce iz Gare, Kaćmara, Gornjeg Sent Ivana i Baje, a ko gosti iz Subotice prisutni su bili **Nevenka Bašić Palković**, kustos i bibliotekar savitnik Gradskog muzeja u Subotici i **Zvonko Stantić**, pridsidnik Odbora za istoriju u Bunjevačkoj matici.

Glavna tema prvog divana bilo je pridstavljanje udžbenika koji se koriste u nastavi bunjevačkog govora sa elementima nacionalne kulture – Čitanke, Gramatike „Klupče" i priručnika za predavače. Nevenka Bašić Palković, jedna od autorki udžbenika, divanila je, na mađarskom i bunjevačkom jeziku, upravo o udžbenicima. Udžbenici, al i knjige na bunjevačkom, ko i novine, već se nalaze u Bajskoj čitaonici.

– Dobro je što će na taj način, svi koji su zainteresovani da uče, a neki da se podsite na bunjevački jezik, to sad moć i uradit. Nuz to, odnela sam i stručna izdanja. O bunjevačkim kalendarima, zatim Bibliografiju bunjevačkog lista „Neven", di sam skrenila pažnju da je taj, najvažniji bunjevački list, koji je izlazio 30 godina, osnovan upravo u Baji. U toj Bibliografiji se stalno divani upravo o Čitaonici, divanima i zabiluženo je svako prelo koje je održano u Bajskoj čitaonici – divani Nevenka B. Palković.

Gost iz Subotice bio je i Zvonko Stantić, pridsidnik Odbora za istoriju u Bunjevačkoj matici, koji je tom prilikom divanio o mađarsko-bunjevačkim ričnicima **Boze Šarčevića**.

– Pokazane su tom prilikom i kopije ričnika, te je sad njeva Čitaonica puna naši izdanja, a tu praksu triba nastavit, jel njima je to potribno, a želja njim je da se u okviru Gradske biblioteke u Baji također nađu knjige na bunjevačkom jeziku. Sigurni smo da u toj ustanovi već ima izdanja koja su vezana za Bunjevce, te ću sa Zvonkom Stantićom positit Biblioteku – dodaje Nevenka B. Palković.

Sastanak s Bunjevcima u Mađarskoj dio je programa koji je osmišljen zajedno sa Nacionalnim savitom bunjevačke nacionalne manjine, a koji se tiče saradnje na planu kulture, bunjevački običaja, istorije, jezika. Kako smo čuli, čeljad koja je došla na divan, lipo i ispravno divane na bunjevačkom jeziku, a osnovan je i tim za maternji jezik, u koji su se uključili članovi Čitaonice, med kojima ima i škulovani ljudi, bivši profesora, kako bi se pomoglo svima koji žele da nauče el da se podsite na bunjevački jezik.

Saradnja triba da doprinese prinošenju znanja iz više oblasti, a slideći divan zakazan je za 14. mart, kad će tema bit bunjevački narodni običaji, u okviru koje će bit organizovana i radionica, jel su članovi izrazili želju da savladaju i štogod iz oblasti narodni rukotvorina.

S. N.

SUBOTICA NA BUNJEVAČKOM – HRONIKA ZA FEBRUAR

Problem s ilegalnim migrantima

Iako se broj ilegalni prilazaka granice smanjio, pojačana je kontrola na graničnim prilazima izmed Srbije i Mađarske. Granicu je dosad ilegalno prišlo više od 23.000 migranata

Direktor srpske policije **Milorad Veljović** i direktor mađarske policije **Karolj Pap** obašli su 11. februara granični prilaz Kelebija, te su tom prilikom divanili o rišavanju problema ilegalni migranata s Kosova. Iako je broj uvaćeni migranata koji ilegalno prilaze granicu izmed Srbije i Mađarske poslidnji nedilja u opadanju, pojačana je bezbidnost granice – saopšteno je prilikom obalaska graničnog prilaza na Kelebiji.

Veljović je kazo da policija sumnja da je masovan odlazak kosovski Albanaca u poslidnji nikoliko miseci organizovan, budući da kod sebe imaje otprilike isti iznos novca i unaprid su pripremljeni za mandatne kazne i troškove u Srbiji. Ovu sumnju potkrepljiva i činjenica da je u septembru prošle godine lice albanske nacionalnosti zakupilo vilu „Lira" na Paliću, u kojoj se okupljo najveći broj migranata s Kosova. Ovu vilu je zatvorila policija u saradnji s turističkom inspekcijom.

– Broj ljudi koji ilegalno prelaze na teritoriju Srbije i Mađarske je u opadanju, ali to još uvek nije zadovoljavajuće. Mi smo u periodu od 2009. godine pa do danas, shodno viznoj liberalizaciji, izdali oko 60 hiljada putnih isprava licima albanske nacionalnosti sa Kosova. Oni imaju pravo na isprave, s obzirom na to da su građani države Srbije, ali je činjenica da se kod pojedinih lica pronalaze i putne isprave zajedno sa vizama koje su falsifikovane – objasnio je Veljović.

Do prija dva miseca ilegalni migranti su u većini slučajova bila lica koja nisu imala od čeg da žive, dok je u poslidnje vrime povećan broj pripadnika sridnjeg sloja, al i visoko obrazovani. Direktori srpske i mađarske policije smatraje da problem ilegalne migracije nije samo problem Srbije i Mađarske, već ozbiljan problem više zemalja Evropske unije koje su krajnja destinacija migranata.

Dosad je granicu ilegalno prišlo više od 23 iljade migranata, od koji 40 odsto čine dica. Pomoć pograničnoj policiji pruža žandarmerija, ko i 20 pripadnika nemačke policije, oprimljeni vozilima s termovizijskim kamerama.

Direktor mađarske policije Karolj Pap je kazo da se, zbog velikog broja pristigli migranata, u Mađarskoj otvaraje novi objekti za njev prihvat.

– Većina ovih ilegalnih migranata podnosti zahtev za azil, a tokom sprovođenja ovog postupka, rešavanja pitanja azila, ilegalni migranti pokušavaju da nastave put u dubinu Evropske unije. Zbog ove situacije mađarske policijske snage se ne usmeravaju samo na granicu, već i u unutrašnjost države. Pojačali smo kontrolu na autoputu i železničkim pravcima, a što se tiče samog graničnog pojasa, pokriven je u potpunosti s termovizijskim kamerama. – istako je Pap.

Milorad Veljović i Karolj Pap su posli Kelebije, obašli i granični prilaz Horgoš-Reske.

Vridna donacija za subotičku bolnicu

Osnovno javno tužilaštvo doniralo je 20 aparata za fizikalnu medicinu Službi za rehabilitaciju Opšte bolnice u Subotici. Vridnost donirane opreme je 3 miliona 116 iljada dinara, a obezbiđena je zafaljujuć primeni instituta odlaganja krivičnog gonjenja.

Načelnica Službe za fizikalnu medicinu i rehabilitaciju doktorka **Nevenka Kosanović** je kazala da je oprema ovog odiljenja stara oko četri decenije, te je istakla da se na ovom odiljenju dnevno radi s oko 350 pacijenata svi uzrasta.

Odiljenje fizikalne terapije sastoji se od ambulatnog dila di se sprovodi terapija za eksterne pacijente i one koji mogu samostalno da se kreću, i stacionarnog dila di se nalaze funkcionalno teško onesposobljeni pacijenti. Ovo odiljenje je jedno od najstariji u subotičkoj bolnici, a savrimena oprema u vidu dvadesetak aparata za fizikalnu medicinu značajno će olakšat rad zaposlenima, pa će samim tim i podignit kvalitet zdravstvene usluge pacijentima na Odiljenju rehabilitacije.

Donacija subotičkoj bolnici je obezbiđena zafaljujuć potpisanom protokolu s Osnovnim javnim tužilaštvom i primeni instituta odlaganja krivičnog gonjenja za lakša krivična dila, di je zaprićena kazna zatvora do pet godina. Ova mira se vrši po naredbi tužioca koji osumnjičenom licu nalaže uplatu odriđene svote novca u humanitarne svrhe. Institut oportuniteta je tokom prošle godine primenjen u 558 predmeta, te je na taj način u humanitarne svrhe uplaćeno više od 12 miliona dinara.

Održana licitacija poljoprivrednog zemljišta

U Novoj opštini je 9. februara održan drugi krug licitacija za davanje u zakup poljoprivrednog zemljišta u državnoj svojini. Budući da je u pitanju zemljište lošijeg kvaliteta, ovaj put je bilo malo zainteresovani ponuđača, a većina parcela je izdata po početnoj cini.

Na javnom nadmitanju je ponuđeno oko 1.400 hektara poljoprivrednog zemljišta u 11 katastarski opština. U pitanju su parcele koje se nalaze u severnim dilovima grada i one su raspoložive za poljoprivrednu proizvodnju, dok se jedan dio nalazi u zaštićenom području, koje odgovara organskim proizvođačima. Kako je najavljeno, ove godine bi tribalo da dođe do izmine i dopune Zakona o poljoprivrednom zemljištu kojima će se jasnije definisat načini izdavanja državnog zemljišta na duži vrimenski period. Tako će Lokalna samouprava od naredne godine produžit rokove za izdavanje površina koje nisu za ratarsku proizvodnju, i to od 15 do 40 godina.

Očekiva nas aktivnija borba protiv rada na crno

Kancelarija severnobačkog okruga je 13. februara održala skup na temu „Borba protiv rada na crno". Tom prilikom se divanilo o aktivnostima koje se priduzimaje u sprovođenju borbe protiv sive ekonomije i spričavanja rada na crno. Kako je kazano, Koordinaciono tilo Vlade Republike Srbije za borbu protiv sive ekonomije pokrenilo je veliku akciju borbe protiv rada na crno i sive ekonomije, te se očekiva da velik broj ljudi bude priveden iz sive zone u legalne tokove i tako ostvari svoja prava kroz osiguranja i doprinose.

Direktor Inspektorata rada pri Ministarstvu za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja Bojan Jocić je uoči skupa kazo da su se svi državni organi ujedinili u borbi protiv rada na crno, te da se inspekcijske kontrole mogu očekivat u bilo koje doba dana i noći. On je dodo da je suzbijanje sive ekonomije prioritet za državu, te da su inspektori prošle godine za šest miseci zatekli 4.800 neprijavljeni radnika koji su sad privedeni u legalne tokove.

Gradonačelnik Subotice **Jene Maglai** je istako da je svaki dinar od pore-

za i doprinosa važan, jel se iz tog puni budžet grada. On smatra da 20 do 30 odsto radnika radi bez prijave, il njim se zvanično uplaćivaje manji doprinosi, a ko poseban problem je navo Buvljak, di prema njegovom mišljenju, vladaje neuređeni odnosi.

Pridstavljen IPARD II program

Udruženje seljaka Subotica je 13. februara u Gradskoj kući organizovalo konferenciju pod nazivom „Inovativnosti agrarnog i ruralnog razvoja u 2015. godini". Predavanje je održano s ciljom da se poljoprivrednim proizvođačima pridstave mogućnosti koji daje IPARD program Republike Srbije. Kako je kazano, poljoprivrednicima je za unapriđenje agrara na raspolaganju 175 miliona evra iz fondova Evropske unije. Konkurs će uskoro bi raspisan, a na njeg će moć da se prijave poljoprivredni proizvođači i priređivači, ko i oni koji se bave seoskim turizmom.

Državni sekretar u Ministarstvu poljoprivrede **Atila Juhas** je kazo da će poljoprivrednici o konkursu i načinu popunjavanja prijave moć da se obaviste kako u lokalnim samoupravama, tako i u mesnim zajednicama.

Program se za sad pridstavlja poljoprivrednicima, a kasnije će se organizovat i edukacije, kako bi znali koje sve mogućnosti pruža IPARD, te kako bi se što više nji uključilo u ovaj program.

Ukusi turijske divenice u Subotici

Na Trgu slobode je 13. februara održana tradicionalna promocija manifestacije „Turijska kobasicijada". Humanitarna kobasicijada je u našem gradu održana po 26. put, a tom prilikom su organizatori iz Turije donirali 50 dužni meteri friški divenica gradskoj organizaciji Crvenog krsta, za potribe Narodne kujne.

Manifestaciji je, u ime grada Subotice, prisustvovo član Gradskog veća zadužen za oblast socijalne zaštite **Milimir Vujadinović**, koji je tom prilikom istako da Turijska kobasicijada promoviše humanost, al i poznate domaće proizvode.

Donacijom 50 meteri turijske divenice za korisnike Narodne kujne je obezbiđeno oko 350 obroka. Iz gradskog budžeta je ove godine za potribe Narodne kujne izdvojeno 23 miliona dinara, odnosno 15 odsto više sridstava u odnosu na lane.

Potribna stalna edukacija poljoprivredni savitodavaca

Osmi po redu Seminar savitodavaca Poljoprivredne savetodavne službe AP Vojvodine održan je poslidnje nedilje februara u hotelu „Galerija". Ko i prithodni godina, seminar je okupio sve savitodavce iz 12 poljoprivredni službi i Enološke stanice iz Vršca, koji zajedno čine jedinstven sistem Poljoprivredne savetodavne službe u Vojvodini. Kako je prilikom otvaranja seminara istaknuto, stalna edukacija je neophodna, da bi savitodavci remni u svakom momentu da odgovore na sve zahtive proizvođača i poslove koje njim povirava država.

Po ričima šefice Odseka za Poljoprivredne savetodavne službe u Sekretarijatu za poljoprivredu, vodoprivredu i šumarstvo **Julkice Simić**, Poljoprivredna savetodavna služba se u Vojvodini razvija u poslidnji 12 godina, od kad je Sekretarijat priuzo službe u svoju nadležnost. Tokom tog vrimena nabavljena je odriđena oprema i modernizovan je kako rad službi, tako i kontakti s poljoprivrednim proizvođačima.

Pomoćnik Pokrajinskog sekretara za poljoprivredu **Slobodan Teofanov**, smatra da se rad poljoprivredni savitodavaca, koji u Vojvodini ima 84, iz godine u godinu usavršava, te da je njev rad od velikog značaja, pogotovo za male poljoprivrednike.

Ove godine savitodavci su imali priliku da čuju o brojnim izazovima koje donosi savrimeno savitodavstvo, ko i o međunarodnoj saradnji i transferu znanja čija iskustva su prineli gosti iz Holadije i Hrvatske.

Seminar je organizovo Pokrajinski sekretarijat za poljoprivredu, vodoprivredu i šumarstvo i Poljoprivredna savetodavna služba „Poljoprivredna stanica" d.o.o. Novi Sad – Centar za usavršavanje poljoprivredni savitovaca i poljoprivredni proizvođača.

Ministar Vulin positio Gradsko udruženje penzionera

Ministar za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja, **Aleksandar Vulin**, positio je krajom februara Gradsko udruženje penzionera, di se upozno s njevim dosadašnjim radom i problemima s kojima se suočavaje. Vulin je tom prilikom naglasio da bez podrške penzionera aranžman s Međunarodnim monetarnim fondom ne bi bio moguć. On je dodo i da penzioneri ne nose sav teret budući da 61 odsto najniži penzija nije umanjen, te je ocinio da bi penzije bile veće da nije sprovedena „pljačkaška privatizacija".

Pridsidnica Udruženja penzionera **Dragica Lučev** je, ko najveći problem penzionera, navela male penzije. Ona je dodala da subotičko Udruženje ima dobru saradnju s Ministarstvom, ko i drugim ustano-vama, institucijama.... Udruženje u Subotici broji oko 13.500 članova.

V. K.

ANA GAGIĆ BILA JE SRIĆNE RUKE NA PRELU

Doće nam opet

Prilikom obilužavanja Dana Velikog prela u restoranu „Spartaku", prošlog miseca, najsrićnije ruke, bar na tomboli, bila je **Ana Gagić**. Njoj je tom prilikom pripala glavna premija, lap-top računar, dar Bunjevačkog nacionalnog savita i NIU „Bunjevački informativni centar".

Ana Gagić prima vridnu nagradu od Mirka Bajića

Prilikom priuzimanja nagrade u redakciji „Bunjevački novina" ona je priznala da je na Prelu bila prvi put, al da će sigurno doć opet.

– Prvi put sam bila na Prelu i oduševljena sam atmosferom, ljudima, Zvonko Bogdan je bio izuzetan. Nisam ni znala za ovako lepe običaje, oduševio me je izbor prelja. Mladost tih devojaka je sama po sebi lepa, pa još kada se ukombinuje sa prelepom nošnjom. Uživala sam i družeći se sa ljudima, eto oko mene su bili gosti iz Sombora, a sa njima sam i sada u kontaktu – govori Ana Gagić za „Bunjevačke novine", pa se okreće tomboli u kojoj je imala najviše sriće.

– Iskreno, uzela sam samo jedan tiket, bez ambicija da nešto vredno osvojim. Nisam ni pratila kada je izvlačenje stiglo do kraja, jer me je ponela dobra atmosfera za stolom. I drugi su mi sugerisali da sam upravo ja dobitnica glavne nagrade. Tek sam kasnije videla da mi je dete donelo sreću, da su tiketi bili bačeni uvis, a da se jedan, ispostavilo se moj, zalepio na rukav u padu i postao dobitan.

N. S.

BUNJEVAČKIM PRELOM U BAJI ZAVRŠENA SEZONA PRELA

Čuvaju svoju tradiciju

I ove godine su se na Bunjevačkom prelu u Baji okupili Bunjevci iz Mađarske i Srbije, i tako još jedared dokazali da postoji saradnja, podrška, razumivanje, a iznad svega prijateljstvo koje poveziva jednu zajednicu u dvi države

Sezona prela je ove godine završena Bunjevačkim prelom, koje je održano 7. februara u Baji, nadomak granice Mađarske sa Srbijom. Ko i lane, preljsko veselje se održalo u Bajskoj čitaonici, koja pridstavlja misto okupljanja Bunjevaca već više od jednog vika.

Brojni gosti iz Baje, Kaćmara, Gare, Almaša, Bačalmaša, Tompe, Subotice, Sombora, Svetozara Miletića, Bajmoka i okoline okupili su se i ove godine kako bi obilužili jedan stari i lip bunjevački običaj.

Organizator Bunjevačkog prela i član Bajske čitaonice **Aleksandar Treskić** je u svom pozdravnom govoru okupljenima poželio dobrodošlicu, s ričima da su tu svi zajedno kako bi podilili radost.

– Po našem starom običaju, oko Marin dana se okupljamo kako bi se sitili naši stari, koji su svojim radom podigli ovu našu lipu Čitaonicu. Imamo je već više od sto godina, a virujem da će je naša dica s istim ponosom čuvat, ko što je i mi stariji danas čuvamo – kazo je on, te se podsitio zasluga kapelana **Lajče Budanovića**, koji je zaslužan za stvaranje ove ustanove.

Još jedared je dokazano da postoji prijateljstvo i saradnja izmed Bunjevaca iz Srbije i Mađarske, a u to ime su pridstavnici Nacionalnog savita bunjevačke nacionalne manjine poklonili Bajskoj čitaonici knjige na bunjevačkom jeziku, „Bunjevačke novine" i dičiji list „Tandrčak".

Aleksandar Treskić

– Samim tim što je ovo katolička, odnosno Bunjevačka čitaonica, doneli smo naša izdanja iz „Bunjevačkog informativnog centra", iz Nacionalnog savita, ko i iz Bunjevačke matice, kako bi svi oni koji dođu u Čitaonicu mogli pročitat aktuelnosti koje se dešavaje kod nas, al i da se podsite svog jezika i svog porikla, za koje vidimo da ji nisu zaboravili – kazala je pridsidnica Bunjevačkog nacionalnog savita **mr Suzana Kujundžić Ostojić**, te dodala:

– O ovom prelu smo se dogovorili još na samom početku godine, a planirano je još niz manifestacija koje ćemo zajednički organizovat tokom 2015. godine. Bunjevački nacionalni savit postoji u Srbiji, al on postoji za sve Bunjevce – bilo di da su oni. Tako sigurno postoji i saradnja s našim Bunjevcima u Mađarskoj, a ona će bit sve jača i frekventnija – istakla je Kujundžić Ostojić, te je izrazila nadu da će ubuduće radit još više i ozbiljnije neg prithodni godina kad je rič o priznavanju Bunjevaca ko nacionalne manjine u Mađarskoj.

Zafaljujuć svojoj učiteljici, mališani iz Baje su pripravili lip kulturni program, pripun pismica na bunjevačkom jeziku, i tako su još više ulipšali ovogodišnje Bunjevačko prelo. Proslava je nastavljena u dobrom raspoloženju nuz tamburaški orkestar „Sledbenici Tumbas Pere Haje" i vokalnu solistkinju **Tamaru Babić**, a njima se posli pridružio i orkestar „Zabavna industrija".

Zajedničko veselje gostivi iz dvi susedne države i njevo sve jače prijateljstvo, dobar su pokazatelj kako će izgledat sve naredne manifestacije koje nas ove godine očekivaje u Mađarskoj.

V. K.

POKLON ZA ČITAONICU

Lane je, povodom Bunjevačkog prela, Eva Dikan Bizerni opravila sliku od slame za Bajsku čitaonicu, a odlučila je da s tim nastavi i ove godine, pa je tako Čitaonici poklonila još jedan svoj rad u slamarskoj tehniki. Ovaj put je u pitanju slika koja prikaziva mlade Bunjevke i Bunjevce u nošnji dok igraje kolo, a slika već krasi zid Bajske čitaonice.

SOMBOR OBILUŽIO 266 GODINA OD STICANJA STATUSA SLOBODNOG I KRALJEVSKOG GRADA

„Uloga somborskih Bunjevaca u elibertaciji grada”

Sombor je Dan grada proslavio 17. februara svečanom akademijom u Narodnom pozorištu Sombor. Povodom 266. godišnjice od dobijanja statusa slobodnog i kraljevskog grada, u ovom broju „Bunjevački novina” prinosimo vam tekst **Milana Stepanovića**, publiciste i zavičajnog istoričara iz Sombora.

„Elibertacija ili sticanje statusa slobodnog i kraljevskog grada najznačajniji je politički poduhvat u dugoj istoriji Sombora. U njemu su, ravnopravno i zajednički, učestvovali somborski Srbi i Bunjevci, pre svega predstavnici vojničkog staleža, predvođeni svojim graničarskim oficirima.

Nakon odlaska Turaka 1687. g. Bunjevci, koji su se u Sombor i okolinu naseljavali sa prostora Kliškog i Ličkog sandžaka (Bosna, Dalmacija i Lika), u više navrata tokom XVII stoleća, postali su važan činilac civilnog i vojnog života u gradu, čemu je najviše doprinela seoba poslednje velike skupine Bunjevaca, u ranu jesen 1687. godine, pod vođstvom **Dominika Duje Markovića** i **Đure Vidakovića**. Ovdašnji Bunjevci, ubrzo pojačani novim srpskim doseljenicima u Velikoj seobi, osnovali su odred Narodne milicije (Militia Nationali Rascianica) koja se prvo borila protiv hajdučije i upada Turaka, a zatim i u sastavu redovne carske vojske, u poznatim bitkama sa Turcima kod Slankamena 1691. i kod Sente 1697. godine. Sombor je, zahvaljujući učešću svojih graničara u ovim bitkama, dobio 1702. g. status vojničkog šanca u

Povelja slobodnog i kraljevskog grada Sombora (grb grada i titula carice)

sastavu Potiske vojne granice, a četiri petine somborskih stanovnika (Bunjevaca i Srba) pripadalo je vojničkom redu. Od 1687. do 1745. g. (osim u periodu 1717-1734) Somborom su upravljali kapetani iz bunjevačke porodice Marković – Dujo (1687-1691), njegov sin Đuro (1691-1716) i unuk Marko Matija Marković (1734-1745).

Nakon decenija borbi Somboraca za austrijsku krunu, njihov grad je, u jesen 1745. godine, izgubio status vojničkog mesta, što je izazvalo revolt ovdašnjih graničara, koji tek što su stigli sa krvavih ratišta po Bavarskoj, Šleziji i Moravskoj, gde su četiri godine branili pravo na presto carice **Marije Terezije**. Suočeni sa prihvaćanjem komorskog (kmetovskog) statusa, ili sa iseljenjem na Podunavsku vojnu granicu u Sremu, somborski graničari su 18. novembra 1745. g. održali protestni zbor ispred Svetođurđevske crkve, sa koga su poslali pismo carici, u kome je zahtevan ili povraćaj vojničkog statusa, ili dobijanje novih povlastica. Istovremeno, u Beč je poslato izaslanstvo Somboraca koje je predvodio oficir (barjaktar) **Martin Parčetić** iz poznate ovdašnje graničarske i trgovačke bunjevačke porodice. Već u prvoj predstavci koju su izaslanici podneli carici Mariji Tereziji, predloženo je da Sombor, uz novčanu nadoknadu carskoj blagajni, dobije status slobodnog i kraljevskog grada, pravdajući to svojim velikim ratnim zaslugama u prethodnim ratovima. Pregovori izaslanika sa dvorom bili su dugotrajni, često mučni i zamršeni zbog žestokog otpora županijskih i komorskih vlasti, koje su sve vreme pokušavale da unesu zabunu, neslogu i razdor po verskoj osnovi među somborskim Bunjevcima i Srbima, istovremeno delujući na dvoru veštim spletkama i insinuacijama protiv ove namere Somboraca Za vreme višegodišnjih pregovora stanje u Somboru je povre-

meno bilo i na ivici oružane pobune, a grad je, pod rukovodstvom svojih nekadašnjih oficira, živeo skoro nezavisno od županijske i komorske vlasti.

Ipak, zahvaljujući diplomatskom umeću, političkoj umešnosti, mudrosti, strpljenju i upornosti somborskih izaslanika, a pre svega Martina Parčetića, kao i smelim novčanim zahvatima, pa i kupovini blagonaklonosti nekih dvorskih uglednika, pregovori o dobijanju statusa slobodnog i kraljevskog grada uspešno su završeni polovinom 1748. godine, kada je u ratovima ispražnjenu carsku blagajnu uplaćen sa teškom mukom sakupljen iznos od 150.000 srebrnih forinti. Nakon što su Somborci položili tražen novčani iznos, carica Marija Terezija je 17. februara 1749. g. stavila svoj potpis i pečat na Elibertacionu povelju, čime je Sombor preveden u red slobodnih i kraljevskih gradova Ugarskog kraljevstva, sa svim pripadajućim pravima, grbom, pečatom i titulom Regiæ Liberæqve Civitatis Zomboriensis (Somborci su, u svakodnevnoj i službenoj upotrebi, zvaničnoj tituli odmah zamenili redosled prve dve reči, pokazujući, očito, da im je pridev slobodan bio važniji od prideva kraljevski). Pretkodno su najugledniji predstavnici somborskih Bunjevaca (**Nikola** i **Martin Parčetić, Periša Matarić, Martin Kekezović, Grga Lukić i Mihailo Bokerović**) 1. juna 1748. g. potpisali izjavu (tzv. Alternativu) kojom su jemčili međusobnu ravnopravnost u upravljanju gradom između Bunjevaca i Srba, odnosno između rimokatoličkih i pravoslavnih stanovnika Sombora.

Ovu teško stečenu, ali ne i zaludno plaćenu privilegiju svečano je 24. aprila 1749. g. uručio Somborcima kraljevski komesar grof **Johan Stefan Koler**, uz višednevno slavlje građana koji su, odmah zatim, izabrali 60 članova Obštestva (opštine ili izabranog građanstva), 25 članova Spoljašnjeg i 13 članova Unutrašnjeg senata, kao i prvog sudiju ili gradonačelnika (Bunjevca Martina Parčetića), gradskog kapetana, narodnog tribuna ili predsednika Obštestva, beležnika, dva blagajnika, gruntovničara, gradskog fiškala, nadzornika zatvora, četiri nadzornika kvartova, a imenovani su i vašarbirov, kao i dva zamenika notara. Grad je, istovremeno, dobio svoju prvu zbirku statuta i donesena su uputstva za rad svih važnijih gradskih službi. Time je Sombor stupio na prag građanskog društva, a slobode koje je zadobio elibertacijom pretvorile su ga, ubrzo, u privredni, administrativni, kulturni i prosvetni centar Bačke, od 1786. g. i središte velike Bačko-bodroške županije.

Uloga somborskih bunjevačkih i srpskih oficira i predvodnika bila je ključna za uspešno okončanje velikog poduhvata, a snažno izraženo jedinstvo i najtešnja saradnja ovdašnjih Bunjevaca i Srba, koji će se kasnije ponoviti i u prelomnim časovima somborske istorije, u novembru 1918. godine, predstavljali su temelj na kome je iznikao i sagrađen savremeni somborski urbanitet."

Milan Stepanović

PARČETIĆI

Somborska bunjevačka oficirska, graničarska i trgovačka porodica Parčetić, čiji koreni potiču iz okoline Senja, doseljena je u grad početkom XVIII veka iz Đurđina u okolini Subotice. Polovinom XVIII veka dvojica somborskih Parčetića (Martin i Nikola) bili su predvodnici procesa elibertacije, a zatim i gradonačelnici slobodnog i kraljevskog grada Sombora (Martin između 1749. i 1751, a Nikola, imućni stočni veletrgovac, čak u četiri navrata: 1753-1757, 1763-1765, 1771-1773. i 1775-1778. godine). Za ranije vojne zasluge Martinu Parčetiću (i njegovim sinovima Antunu i Josipu) carica Marija Terezija je 1753. g. dodelila plemićku titulu (plemstvo je njihovim potomcima 1790. g. potvrdio car Leopold II, a 1810. g. i car Franc I). Potomci ove, kasnije razgranate, somborske bunjevačke porodice, imali su imanja i salaše u ataru salaškog naselja Gradina, odakle su, vremenom, prešli i u obližnje Lugumerce, te u nešto udaljeniji Nenadić i na Bezdanske salaše (potomci jedne grane somborskih Parčetića, i to one plemićke, biće preseljeni u Srem).

Vremenom je nekada imućna porodica osiromašila, a 1.150 starih jutara zemlje, koliko su 1783. g. posedovala šestorica somborskih Parčetića, svedeno je već 1828. g. na svega 400 jutara, koliko se ukupno nalazilo u posedu sada već 16 somborskih domaćina sa prezimenom Parčetić. Jedan od potomaka ove somborske porodice (Feliks Parčetić) ostvariće krajem XIX veka i zavidnu političku i činovničku karijeru u Bačko-bodroškoj županiji.

NIGOVANJE STARI OBIČAJA KOD BUNJEVACA

Čajanke kadgod i sad

Povod za ovaj divan je tradicionalno okupljanje čeljadi i druženje nuz šoljicu čaja. Običaj čajanki kod Bunjevaca u Somboru čuva Udruženje građana „Bunjevačko kolo", a da štogod novo nauče mladi i da se potsite stari, **Marija Bojanin**, profesorica istorije, za svaku čajanku pripravi zgodne i interesantne tekstove. O čajevima, njevoj likovitosti i primeni, već tradicionalno brine domaćica čajanki, **Zlata Marković**, vlasnica dućana „Izvor zdravlja".

U prvoj polovini XX vika zaživio je običaj okupljanja familija, rođaka i komšija u zimskom periodu, pa i u vrime Korizme, kako bi se prikratile duge zimske večeri. Zdravo brzo, ovaki običaj poprimio je šire razmire sadržajnog karaktera s igrankama, ako su bile u pokladno vrime il nuz pozorišne komade prigodnog sadržaja – ukoliko su se pripravljale u toku Korizme.

– Kod Bunjevaca se ovaj običaj počo upražnjavat posli Velikog rata, kad je ekonomski status Bunjevaca krenio uzlaznom linijom. Bunjevci su u to vrime jednako koristili za čaj i rič TEJA. Susrite i okupljanja čeljadi na kućnim čajankama inicirala je domaćica kuće, majka jel mama. S čajom su se domaćice snabdivale u somborskoj varoši, u dućanu čuvenog Majnla na glavnom sokaku. Pripravljali su se isključivo čajevi vrhunskog kvaliteta i porikla, poput indijskog, cejlonskog il kineskog čaja. Nuz čaj se služio limun i obavezno (posebno poštivan kod muške čeljadi) rum, i to ne makar-kaki, već pravi kubanski. Da bi se čajom poslužili svi gosti, domaćica je pripravila servise za ovu naminu s finim porculanskim šoljicama i tanjirićima – sića se Marija Bojanin, i nuz osmij dodaje

– Te iste prilipe šoljice, jedna

jel dvi, bile su postavite u čistoj sobi na patosu i to metnite na polovinu jezgra ora, a sve u svrhu da budu mamac mišovima ko kaka mišolovka! Jel u čistu sobu se znao uvuć miš, al mačke se u čistu sobu nisu puštale (znale su pripoznat u perjanim dunjama misto di će se omacit!). Pa valda se onda zato iz tog vrimena sačuvalo više tanjirića neg šoljica!

Na čajankama su žene, nuz šoljicu ukusnog napitka, divanile o svojoj dici, obavezama, namirama i poslovima koji će stignit s prvim prolićnjim suncom. Muški svit baš nije naročito uživo u ispijanju čaja, već su se uglavnom za astalom kartali (i vodili velike, političke divane onog vrimena).

– Od taki čajanki po rodbini i salašima zdravo brzo nastale su javne čajanke. Naročito poznate čajanke pripravljale su se u „Bunjevačkom kolu“ na tadašnjoj adresi u Pariskoj 6. To su već bili skupovi čeljadi, ne samo radi čaja već je to bila prilika za prikazivanje različiti umitnički sadržaja.

Čajanka u pokladno vrime u „Bunjevačkom kolu”, nuz posluženje čaja i prikladni kraći pozorišni komad, značila je i obaveznu igranku.

Ovogodišnja čajanka, ko uostalom i sve tribine u „Kolu”, imala je edukativni karakter, pa je profesorica Bojanin pripravila kraći istorijski prikaz vrimena otkrića novi kontinenata koji je podrazumivo mišanje i upoznavanje s dalekim kulturama. Poslidice napritka čovičanstva u tehničkom smislu omogućila su i ubrzala mogućnost putovanja i trgovine s drugim kontinentima, pa su se na taj način Evropljani upoznali s drugčijim svitom, navikama, kulturama. Tako je i čaj stigo na evropski kontinent, di ga pojedini narodi oma privaćaju ko svoju običajnu naviku sve do današnji dana – ko što je to slučaj s Englezima di se još od vrimena kraljice Viktorije ustanovio običaj zvan Party-5'clock (tea-time il čaj u 5). Do današnji dana, ne mareć za godišnje doba, Englezi niguju običaj ispijanja čaja u 5 sati posli podne.

Domaćica čajanke, Zlata Marković pripravila je bogatu po-nudu toplog mirisnog čaja nuz koji su služena slatka i slana čajna peciva. Iz svojeg profesionalnog i dugogodišnjeg iskustva, Zlata Marković je kazala što god više o navikama današnjeg svita kad je u pitanju čaj.

– Danas je čeljad, zbog dostupnosti informacija, dobro upoznata s vrstama i naminama različiti vrsta biljni i voćni čajova. Tako da se danas jednako traže i kupuju i one ritke fele čaja ko i biljni čajovi s domaćim geografskim poriklom.

U dućanu „Izvor zdravlja” dobro su upoznati s blagodetima bilja tako da su uvik na uslugi i sa zdravim savitima za svoje mušterije.

– Možem kazat da su naši Bunjevci, sudeć spram zainteresovanosti za kupovinu razni fela čajova, dobrim okreniti zdravim navikama. Istina da se nike fele čajova uzimaju iskuljučivo kod odriđeni zdravsteni nevolja, al kupujuć zdravo fine voćne čajove, poput brusnice, aronije, divlje trišnje, bobičastog voća..., možem slobodno kazat da naša čeljad ima zdravo istančan i prifinjen ukus. I ono što je cigurno dobro, i naši mladi rado uživaju u čaju. Zato sam, nuz želju da se običaji čajanki kod Bunjevaca ne zaborave, uvik tu da podržim Udruženje, kako zbog običaja tako i zbog prinošenja kulture, al i zbog nigovanja zdravi navika kod naši mladi. R. P.

Marija Bojanin

Zlata Marković

JOŠ MALO O ISTORIJI ČAJA

U Bostonsku luku je 1773. godine uplovilo nikoliko engleski brodova natovaren čajovima. Kad su se brodovi počeli praznit čajom koji su doneli, vlastodršci, stanovnici kolonija su se pobunili, upali na brodove i sve tovare čaja pobacali u more. Taj događaj je zapamćen pod imenom BOSTONSKA ČAJANKA ili BOSTONSKO PIJENJE ČAJA. Događaj je zapravo bio početak borbe za osamostaljivanje engleski kolonija.

Ko neizbižan napitak, u Rusiji s ladnim sibirskim zimama, čaj se svakodnevno pripravlja i to u poznatim kućnim aparatima za ovu naminu – RUSKIM SAMOVARIMA.

U Turskoj se čaj svakodnevno troši, piju ga i muška i ženska čeljad i to poslužen u manjim staklenim čašama naminjenim isključivo za čaj.

Ko naročito pripoznati po konzumiranju čaja, od Evropski naroda, ističu se Poljaci. Oni piju takozvanu HERBATKU, koju ne izostavljaju ni liti ni zimi.

Trgovina čajom se pokazala naročito unosnom i mnogi trgovci su se dobro obogatili trgujući čajovima. Med brojnim trgovcima poznat je Lipton po kojem je čaj i dobio naziv. S kraja XIX i početkom XX vika, Lipton je u skoro svim zemljama Evrope imo lanac dućana tzv Liptonovog čaja.

ILONKA BOGIŠIĆ IZMED DVI LJUBAVI

Planinarka u duši, a u srcu slamarka

Na početku divana, **Ilonka Bogišić** je istakla da su njezina familija: čovik **Želimir**, ćeri **Željka** i **Zdenka**, ko i ona sama, prije svega planinari. Planinarstvom se bavi ravno 30 godina i osnivač je „Pešačke ture po prirodi somborske okoline", koja se redovno sprovodi svake nedilje od 1986. godine.

– Brez obzira na datum, vrime il štogod drugo, mi planinari se okupljamo svake nedilje isprid Sokolskog doma, liti u 8, a zimi u 9 sati i iđemo pišce najmanje 10 kilometeri, a često puti i više.

Obaveze koje ima u okviru Planinarskog udruženja „Dr Radivoj Simonović" ne padaju joj teško. S ponosom ističe da je zadužena za održavanje planinarske kućice-vikendice di se redovno okupljaju više puta godišnje, a za 1. maj Ilonka je reduša kad kuva paprikaš za četrdesetak duša. Familija joj pruža podršku, pa se i suprug Želimir, koji u mladosti završio pekarski zanat kod poznatog somborskog pekara Vanče, pridruži pripravljanjem domaćeg peciva i lepinja.

Sićanje na početke u planinarskom udruženju vraća je u vrime kad se baš na dan sv. Blaža – 03. februara 1985. godine učlanila med planinare. Sića se svoji prvi akcija u Aljmašu s najvišim vrvom Čvorkovo brdo, a i svojeg, ličnog, najvišljeg osvojenog vrva, Mojstrovo u Sloveniji od 2369 meteri n.v.. Tokom 30 godina članstva u planinarskom udruženju, kako sama kaže, prošla je cilu bivšu Jugoslaviju. S jednakom radošću se sića planinarenja i posita lipim mistima od Kopačkog rita, Palića, Fruške Gore, Papuka, Brankovca, Mosora kod Splita, Vlasinskog jezera, Medvedice, Gučeva, Tršića, Zelen Gore, Maribora, Zlatara, Radalj Banje, Rogalja, Tare, Štoja, Bijele, Ohridskog jezera i još tušta mista. Danas, kad pogleda u svoju bašču prid kućom, u koju je sadila mladice što ih je donosila s planinarenja, vidi već velika dugogodišnja stabla četinara, a kad grane na proliće ispod drveća kreću biljčice što je potsite na mista s koji je donela sadnice. Pa tako je pod jednom jelkom, kako Ilonka kaže, cila Fruška Gora – od bile, ciklamaste ljubičice, priko paprati, likoviti trava pa do šumski kupina i jagoda.

– S Ohridskog jezera sam donela nike lipe šumske ciklame koje kreću u rano proliće. Prvo cvataju pa tek onda listaju. S Medvedice i s Rajca uspomine čuvaju lipi četinari i oni su mi velika radost.

U Ilonkinoj bašči ima likoviti biljaka koje ne mož nać u drugim baščama. Ilonka ji, nike donela s putovanja, a nike posijala. Tu su žalfija, neven, bosiljak, majčina dušica, limunova trava, nana…od koji Ilonka pripravlja čajne mešavine; čičoka dobra za šećeraše, šumska divlja kupina dobra za slatko, džem, a listovi za čaj. A med voćkama su šljive, jabuke petrovače, kruške, višnje... Posebno je ponosna na njezino slatko drvce. Ono raste ko šiblje, plavo cvata, a od njegovog slatkog korena, po čem je i dobio ime, pripravlja se zdravo dobar čaj protiv kašlja.

Veliku ljubav prema prirodi ima još od ditinjstva. Rođena na salašu, na mistu današnjeg najurbanijeg dila Staparskog puta sa višespratnicama, di na salaše više ništa ne mož sićat.

– Al kad samo zatvorim oči, sve mi se slike starog salaše, košare, čardaka, đerma, gonka... vrate. Evo i sad bi znala, ko i u ditinjstvu uzet olovku jel tuš i crtat – divani Ilonka.

Talenat za crtanje pripoznala je njezina nastavnica u osnovnoj škuli, pa je Ilonka krenila na dodatne časove.

– Nisam baš volila istoriju, al sam zato lipo crtala, i to tušom istorijske junake na konjima. Konje sam naročito volila crtat pa bi tako noćom, pod petrolejskom lampom, sidila i do kasno crtala.

Porodične prilike, bolesna mater i puno dice u kući bili su razlog zbog kojeg se Ilonka nije usmiravala u pravcu slikanja. Da bi mogla pomoć materi na salašu odlučuje se za krojački zanat koji uči kod majstorice **Tereze Glotinger**. Talenat i sigurnu ruku pokazali su Ilonkini radovi, osićaj za lipo, formu i sklad.

– Volila sam svoj osnovni zanat i izazove koje svaki poso donosi. Obožavala sam šit vinčanice, to sam s velikom ljubavlju radila – pa valda se zato nijedni mladenci, di sam snaši ja šila vinčanicu, nisu rastali! – pofalila se Ilonka.

Kod Ilonke su volile šiti punije dame, jer je Ilonka dobro znala izvest kroj, da to sve lipo stoji, ko na kakoj manekenki.

– S ponosom se prisićam šivenja ženske bunjevačke nošnje. Bio je to brokat zlatne boje, kroj je bio po subotičkoj nošnji – u osam dilova, pa još s umetnutim faltama. Ova lipa nošnja prikazana je na međunarodnom folklornom festivalu u Zagrebu.

Pod veštim rukama i iglom sašilo se tušta lipi ruva. I dan–danas, ako stigne, štogod sašije.

Upoznavanje sa slamarskom umitnošću u Ilonkinom životu zauzima veliko misto. Od 2005. godine, kad se upoznala sa slamarstvom nastali su brojni slamarski radovi – perlice, čestitke, minijature, slike, škatulje... Brojne kolonije, radionice, izložbe, nagrade... Po tom je pripoznaju u bunjevačkim udruženjima, u umitničkim krugovima.

Na pitanje šta je milije slamarstvo jel planinarenje, Ilonka zaključuje:

– Slamartvo je velika umitnost koja u sebi spaja više pravaca. Uvik je veliki izazov u koji se srcom ulazi i ostaje u ovoj umitnosti, ako se ljubav i talenat nađu na istom mistu. A planinarenje je odmor i relaksacija za tilo i dušu! Možem kazat da se umitnost i planinarstvo lipo nadopunjava!

Prvi 30 godina u planinarstvu je svečano obiluženo, a ono što slidi je prva decenija u slamarstvu!

R. P.

MASKA SVATOVI UVESELILI LADNE DANE U MIRGEŠU

Pismom i igrom tirali zimu

Nesvakidašnji svatovi su, prolazeć šorovima Mirgeša, tirali zimu. Svi domaćini su vesele svatove lipo dočekali nuz kolače i domaću rakiju, pa njim ni ladno vrime nije smetalo.

Kraj zime i Poklada se u Mirgešu već dugi niz godina obilužava Maska svatovima, odnosno maškarama ko jednim od bunjevački običaja. Na taj način Mirgešani imaje priliku da se još jedared prid veliku korizmenu post provesele nuz muziku, pismu i igru. Tako su se u utorak, 17. februara, poslidnjeg dana Poklada, okupili učesnici svatova i obašli nikoliko bunjevački familija. Cilj ovog običaja je da se meštani sela razvesele, da zaborave na brige i trgnu se iz ladne zime.

– Maska svatovi je pokladni običaj Bunjevaca. Zima polagano izlazi, približava se proliće i rađa se novi život, pa se zato prave Maska svatovi koji svojom muzikom i zvonjavom iđu kroz selo, i tako plaše zimu i nečiste sile s ciljom da što prija odu i da se ne vrate – divani potpridsidnik UG „Bunjevci – Ljutovo" i učesnik svatova **Pere Ivković Corda**, kojem je pripala uloga pope.

Ko i svi drugi svatovi, i Maska svatovi se sastoje od redovni učesnika – snaše, đuvegije, kuma, svekra, svekrve i drugi zvanica, a ono što je posebno zanimljivo za ovaj običaj je da su tom prilikom muškarci obučeni ko žene, i obratno.

– Trećeg dana Poklada se još jedared prid Korizmu veselimo, tako da sam ja ove godine svekar, a moj čovik je svekrva – zaminili smo uloge, jel je taki običaj kod Maska svatova – divani **Ruža Juhas** i podsića da je to tradicija njevog sela, dok njezin muž **Antun** Juhas objašnjava:

– Mi smo ko svekar i svekrva domaćini Maska svatova. Pošto ženimo sina, triba da dočekamo sve goste koji dođu na vinčanje, posli čega druženje nastavljamo veseljem.

Namaškarani, veseli i nuz pratnju muzike, svatovi na karucama iđu po kućama di ji domaćini rado prime. I ove godine su se svi domaćini potrudili da lipo ugoste svatove, a u svakoj kući se pivalo, igralo i nazdravljalo. Nakon što su obašli nikoliko familija, svatovi su došli i u kuću Rozike Solar, koja je već godinama unatrag poslidnja kuća na putu Maska svatova prid završni dio manifestacije – vinčanje. **Rozika Solar** je izdivanila kako su Maska svatovi kadgod izgledali, a takođe se osvrnila i na stari, pomalo zaboravljen običaj, vuču panja.

– Svatovi su krećali oko deset sati prija podne, obalazilo se cilo Ljutovo, znalo se koja kuća će da primi Maškare, jel su kapije bile otvorene. Uvik se od moje kuće išlo na vinčanje, a veselje je trajalo do ujtru. Na Čistu sridu su stariji momci vukli panj u šorove u kojim stoje starije divojke. One su morale da ljube panj kako bi se što prija udale, i to je tradicija našeg Ljutova, jel nijedno misto u okolini ne održava više taki običaj, ko ni Maska svatove – divani naša sagovornica.

Najsvečaniji dio svatova je vinčanje, koje se svake godine upriliči u prostorijama Doma kulture. Mladence dočekaje svekar i svekrva, a posli odigranog kola, popo ji obično na šaljiv način vinčava. Kako to običaj nalaže, obavi se i okrećanje snaše, a tad slidi veselje s prisutnim gostima. Maska svatove organizuje Udruženje građana „Bunjevci - Ljutovo" iz Ljutova, a da ovaj događaj svatova pridstavlja jedan stari i pomalo ridak običaj kojeg vridi sačuvat od zaborava i prinet na mlađe generacije, potvrđiva i velik broj prisutni gostivi kako iz Mirgeša, tako i iz okoline.

V. K.

O Udruženju građana „Bunjevci – Ljutovo"

Udruženje građana „Bunjevci – Ljutovo" iz Ljutova je osnovano krajom 2014. godine s ciljom očuvanja i održavanja bunjevački običaja, kulture i tradicije. Trenutno broji oko 11 članova, a med meštanima Ljutova postoji veliko interesovanje da se priključe Udruženju, čije prostorije se nalaze u Domu kulture.

Nike manifestacije su već održane, a u planu je, nuz Maska svatove, Sirotog bala, bala za Svetu Katu, da se održi i Dužijanca, obiluži Vodeni ponediljak, Božić, ko i paljenje vatre za Svetog Ivana Cvitnjaka.

Potpridsidnik Udruženja **Pere Ivković Corda** istako je manifestaciju „Ivanijadu" na kojoj će se održat navlačenje štrange, skakanje u dalj, kobanje, klisanje i druge sigre. Nuz to, u okviru Udruženja su aktivne folklorna i dramska sekcija.

– Ljutovčani su naše Udruženje dočekali pozitivno i s osmihom na licu. Podržavaje nas u svim planovima, a manifestacije koje smo dosad održali bile su zdravo posićene – divani pridsidnik Udruženja **Samuel Lačok**.

Vridi istać da je posli Drugog svitskog rata prva Dužijanca održana upravo u Mirgešu, 4. avgusta 1967. godine. Nuz to, Mirgeš je poznat i po nikim drugim zanimljivim običajima i manifestacijama, ko što su Fijakerijada i Festival mlade rakije, a Udruženje želi da svojim aktivnostima još više doprinese ovom mistu.

SIĆANJE NA KADGODAŠNJE OBIČAJE

Korizmeni običaji

Stigo nam je mart misec, u njemu se završava zima i počima proliće. Naši stari su kazali: Ako se zima ne izluduje, onda starca mart dočekuje. Jel zna se i u martu zaladit i padat snig. Sad smo u svetom korizmenom vrimenu koje traja od Čiste sride do Uskrsa sedam nedilja. Čista, pačista, bezimena, sridoposna, gluva, cvitna i velika.

Svaki misec ima svoje svece, običaje, poslove, radosti i lipote za uživanje. Naši prici su se strogo svega pridržavali i prinosili na mlad naraštaj. Sve se mož priokrenit, al stari bunjevački običaji ostaju zauvik. Danas je teško razumit kadgodašnje običaje jel se sve zdravo prominilo. Vrime, običaji, poslovi, radosti, rana, godišnje dobo, pa ni sunce nije više isto ko što je kadgod bilo.

Korizmena post

Kadgod se cile Korizme postilo, a to nas sića kad je Isus Krist 40 dana postio u pustinji prija svoje smrti na križu. Na Čistu sridu su žene iskuvale sude lugom i lušijom, da na njima ne ostane nimalo masnoće, jel su se od disnotora i Poklada dosta zamastili, pa ji tribalo dobro iskuvat i isprat čistom vodom.

Korizma je vrime posta, molitve i odricanja, zato mi mislimo na svoju dušu, pa u Korizmi više iđemo u crkvu, molimo, postimo i odričemo se kojeg poroka. Alkoholnog pića, cigaretle, kafe, kartanja, onog što najviše voliš. Kako su se naši stari tog pridržavali vidmo po tom kako su oni veliki pušači koji nisu mogli izdržat jedan dan brez cigaretle, al na Čistu sridu je ostave i nijednu ne zapale do Uskrsa.

Običaj je da što se odricanjem našporuje podili sirotinji, kakim starim i bolesnim čeljadima, el porodici s više dice. Da i oni oste radost Uskrsa i ljubav svoji bližnji. Post je bila dobra da se organizam oslobodi od jake, masne i slatke rane. Masnoća se navaćala na zidove vena, a šećer škodi pankreasu, a za vrime posta se sve to pročistilo. Ilo se dosta kiselog kupusa koji skida masnoću i šećer, a ima tušta vitamina. A i kokice su čistile stomak od jake kiseline.

Kad se postila Korizma manje se bolovalo od visokog krvnog pritiska, šećerne bolesti i želudca. Post nije važila za manju dicu i bolesnu el staru čeljad. Sad ima oni što kažu da ni ne znadu šta je Korizma, al kažu da poste i više od 40 dana godišnje kad nemaje od čega kupit mesa el štogod dobro, al kad se dočepaje kake bolje rane naidu se i petkom i svecom. I cigaretle se odreknu, al samo onda kad nemaje za čega kupit.

Korizmeno vrime

Početkom marta dok je još ladnije vrime žene su radile svoje radove, prele, tkale, štrikale i šile dok ne počmu radovi u baščama. Kazivali su, kako je vrime na 40 mučenika, tako će bit još 40 dana. Sveti Grgo travu trgo i mlado zeleno žito. A to se mislilo na onog Grgura papu velikog koji je oduvik bio 12. marta, pa ljudi i dan-danas slave imendane i mole se svetom Grgi na taj dan, iako nije napisan u kalendaru. Sveti Grgo, u tici jaje tvrdo, a za svetog Josu tice jaja nosu.

Nediljom se išlo u crkvu na svetu misu, a sridom na Put križa i pridiku, ako crkva nije bila zdravo daleko. U kadgodašnje vrime kad su crkve bile zdravo naritko, onda su sva čeljad kad namire josag, svi zajedno molili Put križa i žalosnu krunicu na glas.

Mladi su se u Korizmi družili, sastajali i zabavljali, dogovore se di će se skupit, pa domaćini napucaje kokica i ispeku špica od bundeva, pa dok grickaje šale se. Zabavljaje se i sigraje kojikake sigranije, šicanja, lekovanja, kurjačanja, slagali domine i druge sigre, diljka, okreni se buvo, a i čitali su i pripovidali kake bunjevačke narodne pripovitke. Na kraju se dogovore di će se i kad nać, a bio je običaj da se do ponoći vrate kući, išli su zajedno cure i momci.

I stariji su išli u Korizmi jedno kod drugi malo na divan jel u Korizmi se nisu kartali. Ako je bio čiji imendan išlo se i Korizmom čestitat, pokloni se nisu kupovali, a počašćeni su bili kokicama, kuvanim kuruzima u zrnu el vrućom projom. Kad trava prozeleni, a to je i početak prolića, onda su mladi u Korizmi, ako je lipo virme, nediljom i svecom posli podne pravili loptanije na ledini na travi, di su se sigrali kojikake sigranije, berberečke, vije, šuturle, pavla pauna i druge sigre.

Tako su mladi u kadgodašnje vrime provodili svoju bezbrižnu mladost na salašima, kad nije bilo radija, tranzistora, televizora ni telefona, al su bili veseliji nek danas. Svudan se stiglo di se tilo, kazali su: Ako neću, kako ću? Dogovor je bio važan, živilo se u miru i slogi. Tako su se kod mladi javljale i prve ljubavi. Društvo je jedni drugima malo pomagalo da se nađu momak i cura, a da to roditelji ne znadu dok ne bidne ozbiljna ljubav. A kad roditelji doznadu kazali su curi, prvi momak pa brak.

U drugoj polovini marta vrime se prolipša, pa su se počeli radit prvi poslovi na njivi. Kad u martu grmi stari su kazali: marčana grmljavina, rodna godina. Kad počme proliće to je bila prava milina, nije bilo ladno, a nije bilo ni zdravo vruće. Laste i druge tice selice su se vraćale u svoja stara gnjizda, ševe su se dizale visoko i pivale, a iz dolova se čulo kreketanje žaba, sve se radovalo proliću. Sunce nije zdravo peklo već onako blago sijalo, a bila je izreka: Bolje da te majka bije neg u martu sunce zdravo grije.

Sad se mož kazat da ni nema više prolića. Zima i proliće se izjednačilo, jedan dan zima, drugi dan otopli, pa opet zaladi. Jedan dan se iđe u majicama kratki rukava, a drugi dan u jaknama. Velike su promine vrimena, što nije zdravo za ljude ni životinje. Odjedared sunce prigrije, sve peče ko usrid lita.

Oko svetog Jose se oralo, sijala zob prolićni ječam i sadio krumpir. Žene su radile u baščama, prikopavale, kopale, grabile, sadile luk, sijale mak, peršin, šargaripu, rokvice, salatu, grašak, špenot i drugo. Visibabe su procvatale, a i drugo cviće je krećalo iz zemlje.

Blagovist i Cvitna nedilja

Blagovist su naši stari slavili, al skromnije jel je uvik bila u Korizmi. Ujtru se vaćalo krvi, popije se čaša crvenog vina na šte srce, a užna se kuvala dobra, al brez mesa. Kaka čorba, pekla se kajgana i kaki kolač. Cvitna nedilja je radostan dan, to nas sića kad je Isus Krist svečano ulazio u Jeruzalem, a svit ga je radosno dočeko.

Kadgod je je bio običaj da se na Cvitnu nedilju umiva u mladom žitu. Dica uveče načupaje žita, pa ujtru kad se umivaje, svaki sebi u lavor nalije vode i metne pomalo žita. Virovalo se da će mladi bit lipi i zdravi ko mlado zeleno žito, a ko se prvi umije biće najvridniji te godine.

Mladi cure i momci su se svečano oblačili i išli u crkvu na svetu misu di su se svetile grančice cicamace. Od koji se koja grančica nosila i na groblje. Cvitna nedilja je radostan dan pa se nije postilo, obično se kuvala sarma i peklo lakumići, a i za mlade se pravila kaka zabava i igranka. Bio je običaj da se sva čeljad ispovidi i pričesti prija Uskrsa. Eto, tako su izgledali stari bunjevački običaji u Korizmi.

A. V. K.

Sveci koji se spominjemo

Sad smo u svetom korizmenom vrimenu koje traja od Čiste sride do Uskrsa, i to je korizmena post koja traja 40 dana. Korizma nas sića na vrime kad je Isus Krist postio u pustinji 40 dana, ništa nije ijo ni pio, a bio je iskušavan od sotone. Mi obični ljudi ne možemo da ne idemo ni pijemo 40 dana, al su naši prici strogo postili cilu Korizmu.

U korizmeno vrime mislimo na svoju dušu, više se Bogu molimo, postimo i obalazimo Put križa. Još u davna vrimena u Jeruzalemu su bila označena mista puta kudan je Isus prošo nosić svoj teški križ. Stara pismena kažu da je posli Uskrsa Blažena Divica Marija svaki dan prolazila tim putom.

Kasnije su jeruzalemski franjevci vodili virnike tim putom. Od dvorane di je bila Isusova poslidnja večera, od Kajfine kuće do sudnice na Maslinsku goru, na potok Cerdan do gore Sion, tako da je do svetog groba bilo 14 stajališta. Kasnije se vrimenom naziv stajališta malo prominio: 1. Stajalište: Isusa osuđivaje na smrt; 2. Stajalište: Isus prima na rame križ; 3. Stajalište: Isus pada prvi put pod križom; 4. Stajalište: Isus sustrije svoju svetu majku; 5. Stajalište: Šimun Cirenac pomaže Isusu nosit križ; 6. Stajalište: sveta Veronika daje Isusu svoju maramu; 7. Stajalište: Isus drugi put pada pod križom; 8. Stajalište: Isus tiši jeruzalemske žene; 9. Stajalište: Isus pada treći put pod križom; 10. Stajalište: S Isusa svlače odiću; 11. Stajalište: Isusa prikivaje na križ; 12. Stajalište: Isus umire na križu; 13. Isusa skidaje s križa; 14. Stajalište: Isusa meću u grob.

Malo je svita koji je mogo otić u Jeruzalem i obać Put križa, zato po crkvama i na Kalvariji imamo slike križnog puta koje molimo u Korizmi.

Devetog marta se spominjemo 40 mučenika. Spominjemo se i izraelskog naroda koji su 40 godina putovali kroz pustinju, a to je putovanje bilo praćeno glađom i žeđom. Al njim je Bog pomogo pa su Izraelci ostili Božiju blizinu.

Marta 12. slavimo svetog Grgu Grgura papu velikog kojeg je Božja providnost poslala na stolicu svetog Petra. Rođak je svetog pape Feliksa III, bio je poznat prefekt Rima, a papom je posto 590. godine. Bio je pisac i obnovitelj liturgije i crkveni pivanja, koje se po njemu zove Gregorijanski koral.

Svetog Josipa zaručnika Blažene Divice Marije slavimo 19. marta. Josip je bio potomak loze kralja Davida, koji su u to vrime dosta osiromašili, pa se Josip bavio tesarskim zanatom. Bio je dobar i pobožan mladić, Marija i Josip su planirali da se uzmu, al da žive sveto u divičanskom braku. Anđo je u snu javio Josipu da će Marija začet po Duhu svetom i da će dite bit sin Božji.

Blagovist slavimo 25. marta, to je dan kad je Bog poslo anđela Gabrijela divici Mariji u grad Nazaret da javi radosnu vist da će začet po Duhu svetom i rodiće sina. Marija se na te riči zbunila jel ji nije svatila, pa je kazala: Evo, službenica sam Gospodinova, nek mi bude po tvojoj riči.

Šesta korizmena nedilja je Cvitna nedilja, to je radostan dan kad je Isus Krist ulazio u Jeruzalem. Narod ga je svečano i radosno dočeko, isprid njeg su po putu mećali svoje ogrtače, marame, maramice i zelene palmine i maslinove grančice. A to je bio znak da je dobrodošo u njev grad. Klicali su mu od radosti: Hosana, hosana, blagoslovljen koji dolazi u ime Gospodnje!

A. V. K.

BUNJEVAČKA ZDILA

Ila u Korizmi

Ronđava čorba

1 krumpir
1 peršin
1 šargaripa
1 manja glavica crnog luka
malo paštrenjaka i celera
kašika masti
malo soli
sitne paprike
4 jajeta
3 litre vode
2 deci skorupa
paradičke iz boce

Krumpir i zeleniš očistit pa istrenicat na krupnije i metnit u labošku. Nalit 3 litre vode, metnit malo soli, masti i sitnu papriku, pa metnit na šporelj da se kuva po sata. Jaja razmutit vilicom pa livat u čorbu koja vrije i stalno mišat da se jaja raziđu po čorbi i skuvaje, pa čorbu iznet na astal. Jedni vole u čorbu metnit skorupa, a drugi nalit paradičke iz boce.

Slani peretki

1 kg brašna
po litre mlika
1 jaje
1 kvas
1 kašika šećera
1 deci ulja
malo soli

Od brašna, mlika i kvasa zakuvat tisto, dodat jaje, ulje, šećer i so, pa tisto razradit i ostavit da se kreće. Kad se krene, tisto izručit na siniju pa rukom pravit peretke. Kad se naprave spuštat ji u vodu koja vrije, a kad dođu gori vadit ji i slagat u mašćom pomazanu tepciju. Razmutit jednu kašiku brašna, jednu kašiku soli i jednu kašiku vode pa sotim našarat peretke i peć da malo porumene.

Fluta

po kile kuvanog i propasiranog krumpira
po kile brašna
2 jajeta
malo soli

Zakuvat mekano tisto, ako triba mož se dodat vode. Oklagijom razvit i isić na kocke i peć na vriloj masti. Kad porumene s jedne strane, privrnit na drgu stranu. Kad počmu rumenit gotove su.

Uzlivanca

1 litra mlika
4 jajeta
malo šećera
malo soli
brašna koliko zavati

Zamuti se tisto gušće nek za palačinte. Dva krumpira, 3 deci skorupa i 20 deka pućijeg sira. Krumpir očistit, pa isić na tanke kolutove i poslagat po tepciji pomazanoj mašćom. Priko krumpira salit tisto, a po tistu izmrvljen sir pomećat i polit sa skorupom i metnit da se peče. Kad malo porumeni izvadit i isić na kocke pa vruće iznet na astal.

A. V. K.

IZLOŽBA SOMBORSKOG UMITNIKA U GALERIJSKOM PROSTORU ZAPROKUL-A U BEOGRADU

Ljudi i pejzaž ravnice

Detalj sa otvaranja izložbe u Beogradu

Tokom februara (12.2.-25.2.) galerijski prostor Zavoda za proučavanje kulturnog razvitka Srbije bio je rezervisan za somborskog slikara **Jenea Višinku** i njegove „Ljude i pejsaž razvnice" kako je nazvana ova izložba.

Zavod za proučavanje kulturnog razvitka Srbije je lanjskom martovskom izložbom slamarski slika „Zlato Bunjevačkog kola" započo lipu saradnju s pripoznatljivom vojvođanskom umitnošću. Saradnja je nastavljena jesenas izložbom velikog bunjevačkog slikara **Pavla Blesića**, a početak godine obilužila je izložba još jednog znamenitog somborskog slikara i velikog prijatelja UG „Bunjevačko kolo" – Jenea Višinke.

„Kada dođete u Sombor ne možete zaobići elipsastu kapelu svetog Ivana Nepomuka i njena širom otvorena vrata, koja ima pored svoje mermerne oltarske pale i posebnu galerijsku namenu sa slikama starog Sombora, ljudi i pejzaža ravnice. Sve je na jednom molitvenom mestu, po redu, onako kako je nekada bilo i kako bi trebalo da bude. Neodvojiv deo celine je njen domaćin, slikar Jene Višinka plavih očiju, širokog osmeha, sa brkovima, sa šeširom, odeven u svoju narodnu nošnju kao da je sišao sa platna. I svaki usputni posmatrač svesno ili nesvesno postaje deo te bajkovite celine kao sa božićne čestitke. Nadarenost, zrelost, mudrost i senzibilitet umetnika daju slikama hrišćansku dimenziju, koja se kreće ka optimizmu i ljubavi prema Tvorcu sveta, kroz simbole Trojstva, Vere, Ljubavi i Nade. Rečeno savremenim jezikom, one imaju humanu dimenziju koja nas upućuje korenima i pravim vrednostima", napisala je, izmed ostalog, **Marina Lukić Cvetić**, istoričar umitnosti i v.d. direktor Zavoda, u katalogu koji prati izložbu.

Pridstavnici UG „Bunjevačkog kola" i sekcije Umitničkog studija podržali su i ispratili ovu postavku, a umitnik Višinka je nuz riči zadovljstva poručio:

– Sa somborskim Bunjevcima imam lipe kontakte. Želja mi je da tokom godine učvrstim saradnju kako s „Bunjevačkim kolom" u Somboru tako i sa drugim bunjevačkim udruženjima u Somboru i Subotici, te da im pridstavim svoj rad kroz slike s motivima naše ravnice.

Poziv je otvoren, a umitnik se nada lipom nastavku saradnje.

R. P.

U TAVANKUTU ODRŽANA DRUGA MANIFESTACIJA „DANI VINA"

Vina s piska privlače goste

Druga akcija „Dani vina" održana je u Tavankutu u subotu, 14. februara, simbolično na Dan zaljubljeni, al i dan kad se okupljaju vinari, te svi ljubitelji ovog čuvenog pića. Za razliku od prve godine, manifestacija je bila bolje organizovana, u šta su mogli da se uvire i domaći koji su izlagali, al i gosti iz Subotice, okolni mista, pa i Kragujevca i Slovenije.

– Ove godine imamo malo veći odziv gostivi, iako je izlagača manje, jel je godina bila loša za vinare, dosta grožđa je propalo zbog vrimenski uslova. Možda i vino zbog tog nije kvalitetno kako smo se nadali, al je opet dobro. Nadamo se da će nas vrime ove godine poslužit, pa da će rod bit mnogo bolji – divani **Josip Rudinski**, pridsidnik Udruženja tavankutski vinara, pa nastavlja:

„Vina s piska" sve su bolja, ocinili gosti

– Drago nam je što se u Tavankutu povećava broj oni koji proizvode vino, odnosno gaje grožđe. Iz godine u godinu se podižu novi zasadi, a u Udruženju sad imamo desetak novi, mladi vinara. Uglavnom se kod nas niguju tradicionalne, stare sorte, kadarka, kevedinka, al i italijanski i rajski rizling. Trudimo se da iskoristimo dobre uslove, jel „vina s piska su i dalje bolja od vina iz crne zemlje".

Kvalitet vina su prošle godine ocinjivali somelijeri **Dragan Zarić** i **Pera Savić**, ove godine rangiranja najbolji nije bilo, al korisni savita svakako jeste.

– Ove godine smo imali manje primedbi, iako je grožđe bilo lošije, što je znak da su proizvođači usvojili savete od prošle godine. Možda je i bolje što ove godine nema ocenjivanja, pa smo u direktnom kontaktu sa proizvođačima, možemo da čujemo kako rade, koji su im problemi, možda i da im pomogemo. Svakako da bi dobro bilo da se Udruženju obezbedi prostor za rad, jer bi to svakako pomoglo da se ideje lakše razmenjuju, a svakako bih apelovao da proizvođači kontaktiraju tehnologe. Jer korist bi bila višestruka, imali bi bolje vino za ličnu upotrebu, ali i za plasman. Tavankut svakako zaslužuje da bude prepoznat i kao regija vina, jer ima sve preduslove za to – kazo je Zarić.

N. S.

ZAPISI O VRAČKAMA KOD BUNJEVACA

Kob urokljivi očivi

Bunjevci, baš ko i drugi slovenski narodi, čuvaju svoja pridanja, legende, izreke, virovanja i vračke, iako se dosta tog zaboravilo, il stariji nisu ni prineli na mlađe naraštaje. U moderna vrimena ljudi više viruju u nauku, obrazovanje i dokazane činjenice, a manje u proročanstva, gatke i vračke, što se danas smatra sujeverjem. Pobožan čovik radije pomisli: ***„Čovik snuje, a Bog određuje”*** i tako odagnava od sebe rđave snove, misli, pridskazanja i vračke. Narodno usmeno blago, međutim, puno je natprirodni bića, postupaka, likova i radnji, al niko se nije detaljnije bavio njevim izučavanjem. Tribalo bi, također, stalno vršit istraživanja bunjevačke usmene narodne tradicije i ić u narod da se ovake stvari zabiluže od stariji ljudi i žena dok se još mož, jer u pisanom obliku slabo ima traga.

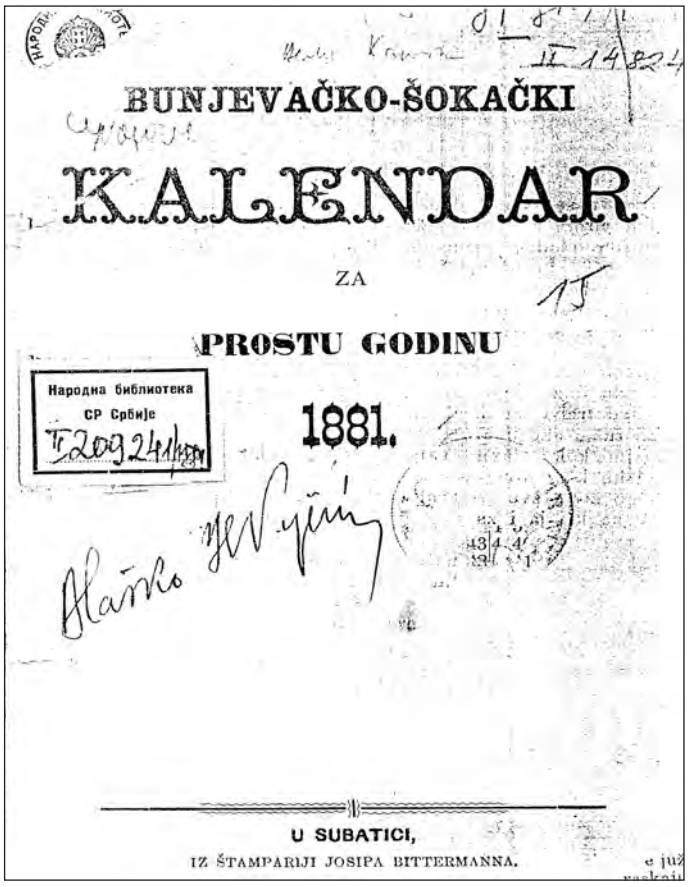
BUNJEVAČKO-ŠOKAČKI

KALENDAR

ZA

PROSTU GODINU

1881.

U SUBATICI,

IZ ŠTAMPARIJI JOSIPA BITTERMANNA.

Prvi značajniji zapis pod naslovom „O vrački”, objavljen je u Bunjevačko-šokačkom kalendaru za 1881. godinu, bez potpisanog autora. Ovaj kalendar čuva se samo u fondu Narodne biblioteke Srbije u Beogradu, otkaleg smo dobili kopiju za Gradski muzej u Subotici. Na zavičajnom odiljenju Gradske biblioteke nije sačuvan, pa tako nije ni ušo u drugu knjigu Subotičke bibliografije, koja je objavljena 1993. godine u Subotici. Na primerku iz Narodne biblioteke Srbije nalazi se potpis **Blaška Vojnić Hajduka**, nekadašnjeg direktora Gradske biblioteke u Subotici, koji je taj kalendar dostavio u Beograd iz svoje privatne zbirke, a Subotica je ostala bez njega. Sva srića da je kalendar tako sačuvan i dostupan je svima na korišćenje bolje neg da je osto u privatnoj zbirki! (Moram oma ko bibliotekarka ponovit apel Bunjevcima da čuvaje svoje narodno blago, da ga sakupe i ponude javnim ustanovama na otkup il ko poklon, jel će samo tako bit prid očima širem krugu ljudi i istraživača). Elem, taj je kalendar bio zdravo važan kad smo ko tim radili Bibliografiju bunjevačko-šokački kalendara 1868-1914, koja je izdata 2011. godine u Subotici. U njemu ima dobri članaka o prošlosti Bunjevaca, zatim o pučkim školama u Subatici, o vračkama, o ondašnjim kaznenim zakonima, a štampana je i pisma „Na prelu velikom” **Nikole Kujundžića** (koji nije potpisan, ko ni ostali autori u to doba).

Anonimni autor članka iz 1881. godine navodi da je za svaki narod najvažnije obrazovanje jel od tog zavisi i blagostanje i odsustvo pridrasuda. Zato je kod manje obrazovani naroda najužasnija od svi pridrasuda upravo vračka koja je neprijatelj izobražavanju, triznoj pameti i pridstavlja pravu duševnu bolest i praznovirje. Vračka nastaje tako što se kakoj prirodnoj ili običnoj stvari daju natprirodne moći. Onaj ko viruje u vračke ne viruje svojim očima ni svojoj pameti, nego viruje u najluđu izvanrednost i čudesa i uvik se s nikim vištičama bavi, navodi autor ovog članka koji opisuje nikoliko primera:

Naš narod najvećma voli da se s vištičama zanima i još ji zove „bosorkama”. One se najviše zamišljaje ko kake babuskare (a ritko se i u starce pritvore). Tu nije kraj njevom pritvaranju: vrlo lako one mogu da se pritvore u crnog ili crvenog kera, u mačku, konja il u svinče, pa i u vijar vitar. One su nadarene velikim natprirodnim moćima i u vlasti su zli duhova. Naši ljudi viruju da njim one mogu donet velike nevolje i bolesti, da ji u snu mogu gnječit, uzet njim nogu il ruku, ukrast dite i prominit ga s tuđim ditetom il odnet mliko i skorup od krava i ovaca...Vištice su krive i kad je kravlje mliko krvavo il modro...

U vištice viruju mnogi slovenski i evropski narodi pa su one opisane u Rečniku svetske mitologije, **A. Koterela**, u Srpskom mitološkom rečniku i u Rečniku bačkih Bunjevaca u kojem se kaže da je ***„vištica žena koja po narodnom virovanju ima moć da ljudima nanosi zlo (al i svadljiva žena)”***. Za vištice se kaže da ne mogu da potonu, da oće da pojidu svoje drugarice, da jašu na metli, da se sastaju u petak, u ponoć, obično na raskrsnicama i da mogu čovika navest da radi i ono što neće, i dobro i loše. Moja informatorka za narodne običaje i virovanja (meštanka iz Tavankuta) kaže da su oni u familiji imali jednu vištucu, zvala su je **Baba Kozačka**, koja je mogla ljudima da „uradi” i dobro i loše, da divojku navede na udaju prija vrimena i bez znanja roditelja, da ditetu zaustavi plač kod kupanja itd. O vištucama se nije smilo divanit petkom i utorkom jer ste onda i vi u opasnosti – al mogu se otirat metlom il bilim lukom kad se namažu vrata da ne mogu ući unutra. O vištucama se divani i u Bunjevačkim narodnim pripovitkama objavljenim 1951. godine u Subotici, di se divani da se kod stari Bunjevaca lupinja od jajeta nije smila bacit na đubre il u dvorište jer bi je mogle pokupit vištice i od nji napravit nakaze, koje se onda podmeću porodilji umisto njezinog zdravog diteta. Viruje se da se na-

kazna dica nisu rađala, već su bila podmećad (podmetnuta). Zato se porodilja u babinama čuvala tri dana i tri noći od vištica i svi drugi zala, pa i od bolesti i to u komarnjiku, krevetu ograđenom čaršapima, da je niko ne gleda osim ženske osobe koja je dvori. U tu sobu dolaze najbliži gosti koji se vesele i svojom bukom tiraje zle duhove i vištice. Opet, za umno zaostalu osobu se kod Bunjevaca divanilo da je „nedočuvana" u babinama!

Pored višćura, naši stari su virovali i u noćna plašila il avetinje. To su mrtvi ljudi koji lutaje zaogrnjeni bilim čaršapom zato što za života nisu mogli kaku započetu radnju završit il su toliko grišili da nemaje spokoja dok njim kogod te radnje ne završi il molitvama iskupi grije. Plašila dotle dolaze natrag dok njim kogod molitvom il dobrim dilima ne pomogne. Ove aveti ili utvare se skupljaje nuz crkvu, na raskršću, uz ruševine il uz ćupriju i lupajuć i bubajuć plaše svoje najbliže il svoje zlotvore. Naš anonimni autor članka kaže da u ovaka plašila skoro svi narodi viruju, osim Jevreja, jer oni znaju da Bog nikom ne dopušća s onog svita doć. Niki tvrde da su ji lično vidili, ali svemu tom je uzrok veliki stra i bojažljivost, pa i privid onog što se prid tobom događa kad je nevrime, rat, epidemija kake bolesti itd. Sićam se da je moja ujna na salašu oko 1960. godine još bacala sikiru, ašov il motiku prid kuću da spriči led i nevrime. To isto spada u vračku, ko što je i virovanje u nesrićan broj (obično 13) il u nesrićan dan (petak) kad ne triba ništa započinjat, ***„ne valja se ni češljat u utorak, četvrtak i petak."*** Narod viruje da se čeljade il živina može **„očima ureć"** naročito ako dotična osoba ima sastavljene obrve, zato se i dica čuvaje u babinama da ji niko taki ne pogleda il od zavisti da ji „urekne". Lipe i gizdave divojke i zdrava dica mogla su se ureć ako ji kogod puno fali i „uzdiže", a rđavi ljudi oko nji tuđu sriću ne podnose, pa čaranjem i vračanjem oće da naude. U tu svrhu izgovaraju se čarobne, nerazumljive riči, baja se, pa se oni razbole.

Najbolji način da se ljudi spasu od ovog praznovirja, veli autor ovog članka, jeste da ljudi viruju u Boga, da mu se iskreno mole, da se drže zakona i da slide svoje učitelje, a najprije da se oslobode bezrazložni strahova i taki strašni pripovitki kojima dicu plašimo. Naučimo ji da plašila samo onog gone koji se od nji boji i biži!

O vračkama nema puno tekstova u bunjevačkoj literaturi (više ima u narodnom predanju i usmenom narodnom stvaralaštvu), pa je zato interesantan i tekst napisan izmed dva svitska rata, 1934. godine u Pravom bunjevačkom kalendaru, kojeg je izdavalo Bunjevačko omladinsko društvo, a uređivo ga učitelj **Mijo Mandić**. Autor članka pod naslovom: O štetnosti vračanja i vračke kod Bunjevaca, bio je također učitelj **Barnaba Mandić** (sin Mije Mandića), koji je autor više priloga u ovim kalendarima i sakupljo je i bunjevačko narodno usmeno blago. Potpisivo se pseudonimima: **Učo, Zlatko Pripovidač** i dr. On upozorava Bunjevce da ne viruju babama koje vračaje jer time još i zarađuju novac na tuđoj nevolji i praznovirnosti. Naročito ne triba da viruju da će ji one izličit, da će jim olakšat ljubavne jade il da će štogod postić priko rane il čarobni napitaka, a da će se namazani bilim lukom spasit. On navodi da se ne mož virovat da je đavo mogo uć u čovika, ko ni to da će ronđave bebe obišene u prozoru štogod pomoć el odmoć! Po njemu sve to dolazi iz stare naše paganske vire i čak iz bogumilstva koje je bilo raširenо u staroj postojbini Bunjevaca. Zato su vračke štetne i triba ji se klonit, zaključuje Barnaba Mandić, a nama je to pokazatelj da su Bunjevci i izmed dva rata još virovali u vračke i sa stravom o tom divanili međusobno. Postoji još i danas puno ovaki virovanja pa ćemo o ovoj temi još divanit. **Nevenka Bašić Palković**

PRIPOVITKA S RAZLOGOM: U SUSRIT MEĐUNARODNOM DANU ŽENA, 8.MARTU, SPOMENIMO SE POJEDINE ŽENSKE LEMEŠKE ČELJADI, ONE KOJE SU MLADE, DIVOJKOM UMRLE

Spomin protiv zaborava

Velečasni **Karlo Lantoš** koji je služio ko administrator pod Mađarima u Lemešu od 1940. do 1945. godine, a posli se skinio, javno je s oltara, za vrime pridike, opominio ovdašnju bunjevačku pravovirnu čeljad da će ko taka nestat nastavi li i dalje imat jedince el dicu u par po porodici. Mađari su tad počeli priuzimat bunjevački adet, a nuz to u negativan prilog išla njim je i činjenica da su mnogi mladi na frontu poginili, a mnoge mlade divojkama umirale. Njima, čije se ime davno zatrlo i niko ga više ne spominje i mastiljavi trag pera, jedini je koji ga je utro u papir lemeške matrikule umrli, čije grobove korov i smeće svakim novim litom pokrivaje, a kosti na vičnom počinku ladne kosturnice tuđin pritura, kad je sebi drsko u vlasništvo uzimaje, e njima zaboravitima koji su mladi život bolešćom ugasili, pišem redove ove, tužne i ponosne, bolne, da se ipak ne zaboravi, da se do kraja ne zatre. Najviše duša pokosila je plućna zarazna bola sušica el heptika, kasnije poznatija ko tuberkuloza i to pluća, kostiju, mozga el criva.

U vrime trajanja Prvog svitskog rata, **Augustina Vujevića** i **Marije Balog** ćer, **Anu**, pokosila je 20. aprila 1914., u godini kad je navršila punolitstvo, a **Manda Vidaković**, **Antuna** i **Rozalije Vujević** ćer, umrla je 5. novembra 1918. Poživila je 17 lita.

Posli rata, **Ana Kanjo**, **Mihajla** i **Marije Burza** ćer, umrla je s 19 godina, ko već prstenovana divojka 11. novembra 1920. godine, od bole ženske prirode. Saranita je u nov grob, s live strane lemeške Kalvarije, di i dan-danas, posli 95 lita sama počiva. Nagodinu, 21. decembra 1921. godine, **Marija Ivanković**, ćer **Josipa** i **Julije Parčetić**, umire u 17. godini života.

U vrimenu gradnje lemeške Kalvarije, 1924. godine, **Zako Molnar** i **Piroška Hajnal**, izgubili su ćer **Katicu**, (16 godina) nadodatnog imena **Florišku**. Sestra joj umrla mladom ženom, dok je **Liza Alaga**, od oca **Time** i matere **Stane Knezi**, umrla divojčicom od 14 godina, 27. aprila. **Antun Vujević** i žena mu **Ana Alaga** 1925. ostaju brez ćeri **Marge**. Umrla je u 17. litu, 24. avgusta, isti godina ko i rođeni brat lito prija. Grob je zapuštan u centralnom groblju u parlogu, a spomenik je pao prija par godina. Istresaju smeće na uspominu ovi ljudi. U zimu iste godine

umire **Luca Tokar, Alojzija** i **Marije Crvenković** ćer. Umrla je na imendan, 13. decembra, i saranita je na staro groblje, oma s liva, nuz velik križ, di joj uspominu na ime čuvaje bili spomenik zakrilit s obadvi strane šimširom, nekad slikom, a danas brez nje. Poživila je 21 godinu, a pokosila je opaka bola na živcima. Od kaplje u srcu, 26. aprila 1928. godine umire **Stana Pančić**, **Alekse** i **Etelke Kermendi** ćer u 16. litu. **Knezi Cuda**, **Martina** i **Marge Vidaković** ćer, umrla je u divojkom, ne zna se tačno kad. Prid smrt je ostavila seferine da se prodaju i time da joj se spomenik dade opravit. Porodica je bila zdravo bogata, pa je svojim novcima podigla spomenik, a ona njim se iz istog, noćima vraćala jer joj želju nisu ispunili. U to vrime zidala se lemeška Kalvarija pa joj je mater Marga za smiraj duše ipak prodala seferine i dala da se podigne oltar Srca Isusovog. Tim činom duša joj se smirila i nije se više vraćala u san najmilijima. Cudin spomenik je uklonit prija dvi godine, a u njezinu kosturnicu saranita je isto tako mlada divojkom umrla.

Trideseti umiru: divojkom od heptike **Ana Vujević** u 16. godini života, 17. oktobera 1931. Polivači su se zdravo kablom istresli na nju, pa se putom do salaša priladila. U kratkom vrimenu je umrla. U godini kad je navršila punolitstvo, 5. marta 1932. godine, umrla je od sušice **Marija Parčetić**, **Antuna** i **Kate Milinski** ćer. Bili su somborskog porikla, na stanu u Lemešu. **Vranje Tureš** i **Jelene Donjski** ćer, **Marija**, izvršila je samoubistvo višanjem oko vršnog dila banje peći, po mišljenju likara u nesvisti, 20. juna 1937. Pritpostavlja se da je tim opravdano dilo i da je tako izmirita s crkvom i saranita popom. Navršila je 19. lito. Saranita je na staro groblje, a spomenik i slika na njemu je zdravo oštetit. Godine 1938., 12. marta, umrla je **Stana Kaić** (23), nadodatnog imena **Tot**, **Đure** i **Laure Štefko** ćer. Vrlo lipo utučena slova krase bili, mali spomenik, na centralnom groblju u Lemešu. **Estera Vidaković** (22) umrla je na Blagovist 1935. godine. **Pala** je s kola ditetom i prišo je točak priko nje, pa je do smrti bila boležljiva i slaba.

U Drugom svitskom ratu umiru **Paje Knezi** i **Luce Kaić** ćer, **Marija**, u 17. godini svog života, 13. marta 1941. U lito prijašnje godine vozili su žito i uvatilo ji strahovito nevrime, pa su se taki pokisniti svratili kod birtaša, **Tadije Ivanković** i **Rozike**, di su popili vino da se zgriju i mokrim pokrovcom ogrniti produžili. Tad je Marija obolila i bola je zdravo brzo napridovala. Nije tila ić doktoru, a kad je pala s nogu onda se krenila, al je već odviše kasno bilo. Prid Božić, 20. decembra 1942. godine, umire **Barbara Varga**. Otac joj bio **Imre**, a mater **Ana Sevald**. Poživila je 19 lita. Heptika je bila uzrok smrti. Saranita je na starom groblju u blizini odiljka di su sitna dica saranjivana. Ima noviji spomenik u fain očuvanom stanju. U proliće 11. aprila 1943. godine, priminula je **Katalin Prikidanović** (18), **Miklošа** i **Rebe Pertić** ćer. Petnaestogodišnja **Eržebet Kočiš**, ćer **Andraša** i **Rozalije Botka**, umrla je od meningitisa izazvanog tuberkulozom na mozgu, u velikim mukama 2. jula 1944. Za vrime bolovanja ispoljavala joj se nervoza, napadi plača i kratkotrajno onesvišćivanje. Osam dani kasnije, 10. jula 1944. godine, umire **Agota Odri**, ćer **Pavla** i **Ane Kaić**, s 19 godina. Posli jače prilade koju je prileža la i fain se oporavila, bolest se ukazala nakon što je zdravo pokisla na litnjem pljusku. Spomenik brez slike joj je podigla ožalošćena mater na centralnom groblju. Godine 1945., 7. novembra, izdahnila

O DANU ŽENA

Međunarodnim danom žena slavi se ravnopravnost ženske i muške čeljadi. Prvi put se proslavio 28. februara 1909. u Sjedinjenim Američkim Državama na osnovu deklaracije Socijalističke partije Amerike. Isto tim se obilužava i zdravo velik požar u fabriki Triangle Shirtwaist (New Yorku 1911.) kad je poginilo priko 140 žena. Ideja o obilužavanju Međunarodnog dana žena rodila se početkom 20. vika u vrime odviše brze industrijalizacije i ekonomskog napritka što je vodilo učestalim protestima u prvom redu žena. Prvi protest bio je 1857. kojim su se žene iz fabrike odila bunile zbog loši uslova rada i od tad su se okupljanja nikako uvik zgodila 8. marta. Protest 1909. je svitom bio najbrojniji, a godinu dana kasnije, u Nemačkoj, Klara Cetkin pridlaže, što se i zbilo, da se ustanovi dan ženske čeljadi kojim će se praznikovat. Od tad širom svita se obilužava s manjim el većim uspihom i značajom.

Marija Kaić

Stana Kaić

Ana Kanjo

Marija Knezi

Katica Molnar

Agneza Odri

Juliška Sabo

Ana Vujević

Manda Vidaković

Ana Vujević

je u 22. godini **Bara Zelić**, **Marka** drumara i **Barbare Hintersehr** ćer. Ne zna se di je saranita. Zavijo je vijar, priko pruge za Čonoplju di su je našli promrzlu, pa su je nosili kod doktora i molili Boga, al prilada je ipak uznapridovala. Heptikom je saranita. **Marka Zelića** ćer iz prvog braka, **Agneza**, što je imo s **Marijom Pašalić**, umrla je sušicom s prolića 4. aprila 1921. godine.

Posliratni mrci: iza Svi sveti, 4. novembra 1946., od matere **Margite Klinovski** umrla je u 13. godini ćer jedinica **Anđelka**. Rođena je u Apatinu, a kako joj je mater bila rodom lemešanka saranita je na staro groblje u Lemešu pod drven križ koji je vrimenom istrunio pa joj se danas ne raspozna grob. **Ivan Pančić** i **Lucia Pókay**, izgubili su ćer **Klaru** (26) 9. aprila 1947. Pančići su doseliti, a danas je to izumrla porodica u Lemešu. **Nikola Prikidanović** i **Reba Prćić** izgubili su dvi ćeri. Prvo njim je umrla mlađa Ida u 15. godini, 1948. u decembru misecu 11-og, tri godine posli, dana osmog marta 1951. i starija ćer **Jaga** u 20. godini. Prid smrt zapovidila je da je svirci na sarani isprate, što nisu ispunili kako je sirotinja vladala. Noćima se vraćala u san ukazivajući se pa je sestra **Liza** tražila da je popo svituje na šta je dobila priporuku da svetom vodom poliva stazu kojom su joj sestru pronili i uz put moli Boga. Ni Prikidanovića više nema u Lemešu, bila je to sirota familija. I **Ivan Dujčik** i žena mu **Marija Litvay** izgubili su dvi ćeri. **Rozalija**, smirnija, je poživila 18 godina, a umrla je od heptike 13. maja 1944. godine, a **Ana** tankovijasta je umrla u 22. godini, 4. maja 1950. od ograničene srčane mane. Stojali su u školi di njim je mater radila ko poslužitelj. Otac njim je bio pandur. **Antun Pašalić** i **Terezija Vaci**, izgubili su ćer **Anastaziju** (21) 7. oktobra 1949. godine, a **Petar Vidaković** i **Anastazija Švraka**, ćer **Barbaru** (18) oktobra osamnaestog 1950. Pofalila se u kičmi pa je batinom išla. Od tog je i umrla.

Da u ratu nisu ginili samo muški, dokaz je spomenik **Marije Kaić** (22) od **Garavini**, ćeri **Vranje** i **Rebe Ivanković**, koja je 9. marta 1945. poginila na Dravi, ko bolničarka od zadobiveni rana, i doneta je mrcom natrag u Lemeš di je saranita 14. aprilu blizini Gecimanske bašče. Jedino je žensko ime utučeno u tablu na školi na spomen svi poginili u Narodnooslobodilačkoj borbi.

Sadašnja počast med ženskim svitom, opaka bola materice, pokosila je prid svr godine 30. decembera 1956. **Mariju Varmuža** u 25. godini, ćer **Ivana** i **Segedi Rozalije**. Živili su ko sluge i sirotinja.

Danas, zafaljujuć napritku medicine, al i prevenciji, broj ovaki slučajova značajno je smanjen.

Nastaviće se jedared ...

Željko Zelić

DA SE NE ZABORAVE SINOVI I ĆERI SUBOTIČKE RAVNICE (XX)

Divan s čovikom o ratu

ŠINDRIĆ Antun, rođen je 7. jula 1925. godine u Subotici. Kratka, ko i mnoge druge ratne priče Bunjevaca, s više hrabrosti neg riči, Antun je skromno izdivanio slideće:

„Po zanatu sam pećar, u penziji sam jel ne možem radit. Prija sam dosta dobro radio, bio sam jedan od bolji pećara i keramičara u Subotici. Kad smo pošli u borbu sićam se da smo išli skroz pišce, išli smo prvo za Sombor, pa Apatin, jednim obilaznim putom. Dan i noć smo išli pišce, u stroju. Kad smo stigli na odriđeno misto, bili smo tamo nikoliko dana, a nakon toga su nas već bacili u borbu. Samo tako, zapravo neobučene. Posli nikoliko dana sam ranjen u nogu, fala Bogu dragom, osto sam živ. Ranjen sam dum-dum metkovima. Mislio sam da je opasno, da će mi odsić nogu, zdravo sam se bojo, ne metka, jel operacije, već da ne ostanem ćopav.

Dobio sam odsustvo i došo kući. Od kuće sam pravo očo za bolnicu, pa pravac u Petlovac. Samo su mi

Oslobođenje Beograda u Drugom svitskom ratu

kazali da moram ić u borbu, jel sam bio lakše ranjen. Posli dva tri dana, išli smo na juriš. Opet sam ranjen i opet osto, eto, živ. Nisam oma znao da sam teško ranjen. U Bez-danu sam bio nikoliko dana, onda su me odneli u Sombor u bolnicu. U Somboru sam bio do kraja zvaničnog rata, otprilike do 20. maja 1945. godine. Dolazim kući. Posli toga sam očo u Novi Sad na invalidsku komisiju i dobio 60% invalidnine. Dobro živim, onako skromno što kažu, samo me bole noge. Imam 70 godina.

Još moram ovo ispripovidat: Kad smo prišli Dunav, nismo imali rane, jer kujna nije prišla, nije uspila, pa su niki kazali da u blizini ima šumarska kuća i da tu ima cigurno štogod rane. Kako sam ja znao madžarski, a šumar je bio Madžar, ja sam pošo skroz sam. Bojo sam se kakog zalutalog metka, al sam ipak očo, jer sam bio zdravo gladan. Kad sam stigo, a ono tamo kuća srušena, nije tamo bilo nikog, izprivrćano sve i ničeg za ilo. Ja sam onda dalje išo pored Dunava i naišo na domobrane, koji su vrlo glasno pivali: „Oj Hrvatska majko mila, ti si uvjek naša bila". To pamtim, jedva sam čeko da se vratim, pa poplašio sam se, da me ne primete, jer sam čuo da su znali mučit. Smrti od metka nisam se strašio. Oni su bili u čamcima na Dunavu, nuz obalu. Kad sam se na kraju kakogod vratio natrag, ispripovido sam njim šta sam sve tamo vidio, i da tamo od rane, što je najvažnije, nema ništa. Nakon par dana, doneli su nam ranu, pa smo se pošteno naili.

Sada ću vam ispripovidati kako sam ranjen. Ranjen sam baš glupavo. Išli smo na juriš, i vikali i pivali „Napred naši", ko da ćemo ji poplašiti sotim. Kad sam to par puti izviko, štogod me udari u nogu, ko da je bilo liveno gvožđe i ja onda padnem, a to se desilo ovako: jedan drug do mene, bio je ranjen i viko je: „Jao, jao", a ja da ga stignem i pomognem mu, oma skočim tamo. Nosio sam ga jedan put, kad jedared i ja dobijem metak i onda sam i ja, jednostavno pao. Dospio sam opet do bolnice i dobro je zapravo bilo za mene na kraju, jer sam sićom osto živ. Došo sam kući, našo divojku, oženio se i eto, imam fala dragom Bogu, dva sina. Dobri su i vridni."

Pripravio:
Zvonko Stantić

PO DEVETI PUT URUČENE SPORTSKE NAGRADE U AKCIJI „MEDALJA LAJOŠA VERMEŠA”

Čuvaju istoriju, niguju budućnost

Svečanim proglašenjom, održanim u sridu, 18. februara, u Čitaonici Gradske biblioteke u Subotici, okončana je deveta sezona akcije „Medalja Lajoša Vermeša” koja za cilj ima promociju mladi sportista, al i sićanje na čovika koji nije žalio ni vrimena ni sridstava u namiri da ova varoš postane sportski lider Regiona s kraja XIX i početka XX vika.

Tridesetočlani žiri, sastavljen od novinara, trenera, sudija i sportski radnika je tokom pet nedilja iznosio javno svoje pridloge, davo ocine o uspisima subotički sportista. Sabiranjem bodova dobijeni su i najbolji sportisti. Žiri se, gotovo jednoglasno, složio da je sportsku 2014. godinu obilužio **Tamaš Kajdoči** (osvojio 263 od 300 mogući bodova), član Kluba dizača tegova „Spartak”. Iza njega su brojne medalje i oboreni rekordi sa domaći takmičenja, a izdvajaju se srebrne i bronzane medalje sa Prvenstva Evrope za mlađe juniore, za juniore i sa Olimpijski igara mladi. Drugo misto osvojio je prošlogodišnji nosilac Vermešove medalje, **Martin Mačković**, član Veslačkog kluba Palić, sa 243 boda, dok je treće misto pripalo šahisti „Spartaka” **Nikoli Sedlaku**. Kajdočiju, Mačkoviću i Sedlaku su uručene specijalne Vermešove medalje, kako je to već i običaj u akciji, a medalju je zaslužio i Klub dizača tegova „Spartak”, koji je od strane žirija pripoznat ko najbolji klub Subotice u 2014. godini. Nagradu za podvig godine zaslužio je plivač „Spartaka” **Andrej Barna** koji je sezonu okončo obaranjom državnog rekorda na 50 metara za kadete koji je do decembra 2014. godine bio u vlasništvu **Milorada Čavića**.

Ko i raniji godina, sportisti koji su ostvarili plasman med deset najbolji bili su nagrađeni Vermešovim plaketama. Nji su zaslužili **Gabor Sagmajster** (4. misto sa 112 bodova), **Andrej Barna** (5. misto/109), **Denis Memetović** (6. misto/66), **Robert Dudaš** (6. misto/66), **Vujadin Bosnić** (7. misto/63), **Bojan Županjac** (7. misto/63), **Vladimir Torbica** (7. misto/63), **Tatjana Matić** (8. misto/59), **Kristina Boja** (9. misto/53) i **Predrag Prlja** (10. misto sa 30 bodova).

Nagrade u vidu Vermešovi diploma zaslužili su svi sportisti koji su se našli na listi, odnosno koji su svojim rezultatima u 2014. godini skrenuli na sebe pažnju žirija. Diplome su dobili: **Jovana Đurić, Alegra Poljak, Sofija Medić, Florijan Sabo, Dimitrije Žarković Đolai, Miloš Milisavljević, Noemi Vakula, Gabor Kasa, Aleksandar Čokić, Jovana Ilić, Marko Kovačević, Leona Rogić, Milena Nikolić, Veselin Jelić, Iva Kujundžić, Marta Drpa, Milan Poledica, Alen Kujundžić, Zvonko Jakovljević, Ana Miković, Novak Savić, Stela Buljovčić, Dalibor Nikolić, Ljiljana Gardijan, Ervin Rožnjik, Nađa Vidaković Hadnađ, Bence Bognar, Goran Antonić, Anđela Vidović, Nora Bognar, Korina Franciškoviċ, Anja Marković, Roland Bin, Đorđe Vuković, Miloš Vuković. Dijana Šefčić, Veljko Gligorić, Marko Kljajić, Roland Nađ, Obrad Cvijanović, Jelena Ademi, Violeta Slović, Bojana Savanov, Aleksandar Drakulić, Anja Drljača, Dominik Husar, Karim Bendžama**.

Akciju su ove godine podržale „Subotiče novine” ko medijski sponzor, a pomoć je stigla i od strane Grada Subotice, potom Pokrajinskog sekretarijata za sport i omladinu, te sponzora i prijatelja akcije. O organizaciji akcije stara se novinar **Nikola Stantić**, uz podršku familije Vermeš, odnosno **Mihalja Vermeša**, koji je i uručio najvridnija priznanja. **N. S.**

MOGUĆE ZLOUPOTRIBE KOD VANTILESNE OPLODNJE

Genetikom protiv bolesti

Tempo kojim se nauka razvija dovo nas je do rišenja velikog broja problema koji su u prošlosti bili nerišivi. Danas imamo računare i internet koji nam prinose visti, gotovo u trenutku, transport savrimenim vozovima postaje sve brži i brži. Sve što je dosad urađeno nadilazi i maštu Žil Verna

Postoji, dabome, i ona strana nauke koja je manje vridna fale, pa i za osudu. Razorna moć atomski bombi i danas je duboko urizana u svist čovičanstva, pogotovo kad se pomene Drugi svitski rat. I baš zato što nauka, ko i sve drugo, ima dvi strane medalje, triba se zapitat šta njezinim napritkom želimo unapridit i di su etičke granice njezine primene.

U sadašnjem vrimenu došlo je do nezapamćenog napritka na polju razumivanja i manipulisanja genetskim kodom, kako svi živi bića tako i čovika.

Takozvana in vitro vantilesna oplodnja je danas dostupna i zakonom uređena i kod nas, ovaj način dobijanja potomstva omogućio je roditeljstvo mnogim parovima kojima je to bila jedina nada. Da je to štogod loše malo bi se ljudi moglo tako izjasnit, iako je otpor javnosti u početku bio velik. Međutim, neplodnost je sve češća pojava i veštačka oplodnja je najbolje rišenje dostupno da se ovaj problem riši.

Posli ubrizgavanja unaprid pripremljeni spermatozoida u jajnu ćeliju, tok trudnoće i razvitka ploda nastavlja se odvijat prirodnim putom.

Prije postupka usađivanja embriona postoji mogućnost vršenja preimplantacione genetičke dijagnostike. Za razumivanje ovog postupka, šta dobro donosi, a šta mož ispast rđavo, potribno je imat kako-tako znanje o ćelijama, šta je DNK lanac, itd.

Dezoksiribonukleinska kiselina ili skraćeno DNK, je biološki molekul, sačinjen od velikog broja uprošćeni jedinica, čiji redoslid sadrži informacije za veći dio stvari koje se dešavaju u organizmu.

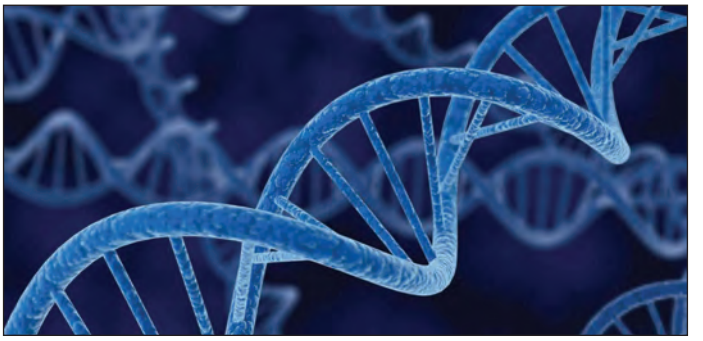

Gen je s druge strane, dio DNK koji definiše određenu cilinu koja će bit nasliđena. Geni su odgovorni za velik broj osobina i karakteristika svakog živog organizma, ko što je boja očiju, boja kože, do sklonosti ka određenim bolestima.

U medijima je rasprostranjeno uvirenje da za određene bolesti postoje odgovorni geni. Međutim, geni ne kodiraju bolesti. Postoji samo predispozicija da do bolesti dođe. Tako, na primer, mutacija gena za hemoglobin mož bit uzročnik anemičnosti. Prominama u sekvenci nukleotida DNK doće do promina u vidu proteina, koji će pristat obavljat svoj dio posla.

Informacije koje sadrži gen tumače se proteinskom molekularnom mašinerijom koja je prisutna u ćelijama, pa tako privodi u molekul proteina, a daljim izminama pritvara se u oblik u kojem mož funkcionisat. Sav naslidni materijal jedinke (uključujući gene, ko i dilove DNK koji vrše kodiranje za gene) naziva se gen.

Pojedini oblici određenog gena uvik dovode do oboljenja, a nji nazivamo kogenitivnim ili, jednostavno, urođenim. Tu spadaju, recimo, razne vrste anemičnosti, hemofilija, daltonizam, itd. Neritko bolesti za koje postoje pridispozicije bivaju letalne, a danas se zna za čak pet iljada oboljenja čiji nastanak je moguć isključivo iz ovog razloga.

Triba imat na umu i to da gotovo sva neinfektivna oboljenja imaju baš tu genetsku pozadinu, to jest uzrok. Odriđeni aleli više ili manje utiču na nastanak patološkog stanja, na način koji je nedovoljno direktan da bi mogo bit valjan za proučavanje. Ovo je zona nezafalne procine jer prisustvo određeni alela mož doprinet oboljenju, a s druge strane nema dovoljno naznaka da je to i jedini uzročnik.

Otkrićom genetskog koda i mogućnostima sekvenciranja genoma kod čovika od 2003. godine, javila se nada da ćemo iznać načine da proniknemo u tajne funkcionisanja i nastanka bića koje zovemo čovik. Na žalost, tek s ovim otkrićima otkrili smo koliko, ustvari, još ima da se izučava, pa je ko poslidica tog nasto niz novi disciplina koje su usko profilisane na rišavanje odriđenog problema.

Preimplantacioni genetski skrining (PGS) pridstavlja niz procedura čija je svrha utvrđivanje konkretnog genetskog stanja u embrionu prije nego što se pristupi usađivanju. Ovim postupkom moguće je utvrdit jel je došlo do kakog oštećenja genetskog materijala. Svrha PGS-a je da buduću majku poštede mogućnosti spontanog abortusa, ko i da bi se u svrhu vantilesne oplodnje izabro embrion koji ima najbolje šanse za uspih u stvaranju novog života.

Pored tog, u tom procesu moguće je utvrdit i prisustvo genski alela koji uzrokuju naslidne poremećaje, ko i mnoštvo drugi informacija. Upravo ode se susrićemo s velikim brojom moralni dilema, o kojima javnost nema dovoljno informacija, a konsenzus u svitu nauke još nije postignut.

Testovi za monogenske poremećaje mogu bit smrtonosni u poodmaklim fazama razvitka. U mnogim zemljama uređeno je zakonom da PGS mož bit korišćen samo kad je rič o pronalaženju hromozomski mana i značajni poremećaja u genima. Na žalost, u nikim zemljama ove metode se koriste bez ikake kontrole i zakona pa se etičke norme primenjivaju po savisti svakog ponaosob, a prostor za mahinaciju i neetičko manipulisanje genima je skoro beskrajan. Zato je čest slučaj da roditelji mogu sami birat kog pola će im bit potomstvo. Međutim, daleko diskutabilnija je HLA tipizacija kojom se utvrđiva sličnost tkiva embriona s tkivom već rođenog diteta, pri čemu se matične ćelije pupčane vrpce posli porođaja koriste u terapijske svrhe ukoliko ji starije dite zatriba.

Niko ne mož bit siguran da li je med embrionima koji su odbačeni osto nerođen i niki novi nesuđeni Mocart il Ajnštajn. Pored tog, da bi roditeljima bilo pridočeno šta su rizici biranja osobina diteta, doktori moraju bit adekvatno za to obučeni. Želja da se spriči naslidna sklonost ka obolivanju od raka mož umisto tog uzrokovat gubitak vida kasnije u životu i slične situacije. Rizici su brojni jel smo od prirode praktično priuzeli proces u koji se dosad nismo mogli aktivno umišat.

T. K. M.

EMOCIJE U ČOVEKU PRISUTNE SVAKOG TRENUTKA

Tuga je korisna emocija

„Suze su poput oluje – posle njih čovek je uvek mirniji". I. Turgenjev

Nije ni malo slučajno što čovek ima emocije. Priroda nam je sa razlogom podarila taj najlepši deo naše ličnosti. Da nije emocija, život i svet oko nas bi bio siv, bez boje, a mi bi se ponašali kao roboti. Da nije emocija ne bismo znali šta nam se dopada, a šta ne, šta je to ljubav, a šta bol, šta nas plaši, a šta nas čini srećnim.

Emocije su naš unutrašnji motor i pokretač života. One su najsloženiji, najaktivniji i najsnažniji deo naše ličnosti. Zato se i kaže da emocije češće upravljaju nama nego mi njima. Ovo tim pre što su one stalno prisutne, odnosno, uvek i u svakom trenutku mi nešto osećamo: strah, radost, bes, tugu, ravnodušnost, nostalgiju, apatiju – sve zavisno od situacije.

Priroda nam je podarila emocije i iz još jednog praktičnog razloga. One su, naime, i naše sredstvo za odbranu i snalaženje u životu jer svaka emocija ima neku svoju ulogu u našem životu: strah da nas upozori, zaštiti i sačuva od opasnosti, ljubav i radost da nam ulepšaju život, tuga i bes da smanje našu napetost. Na taj način emocije postaju značajan faktor i u očuvanju našeg zdravlja.

Tako, na primer, tuga, mada neugodna i bolna emocija, predstavlja izuzetnu podršku i ima veliku ulogu u očuvanju ravnoteže našeg mentalnog zdravlja. Ona nas oslobađa napetosti do koje dolazi zbog raznih gubitaka: drage osobe, posla koji volimo, kuće koju treba da napustimo i slično. Svaki gubitak u životu dovodi do određene napetosti u našem telu, te imamo osećaj da „nam se grlo steže" , „knedla stoji u grlu" ili „nam se stomak grči" da bi na kraju grunule

suze. I dobro je kada krenu suze jer sa njima kao da se tuga odliva iz našeg tela. Psiholozi čak tvrde da su suze najbolja prirodna reakcija i odbrana od stresa, jer nakon dobrog i dubokog plakanja napetost popušta, organizam se smiruje, a ona knedla u grlu i grč u stomaku nestaju. Naravno, pod uslovom da stvarno plačemo, duboko, što se kaže iz dubine duše.

Površno jecanje i vlažne oči nisu dovoljne da ode tuga. Koja suzica je kao plaha kiša, a pravi plač je kao oluja koja rastera crne oblake. Istinsko olak-šanje se postiže samo kada plač dopire iz dubine tela, jer svaki put kad plačemo mi stupamo u dodir sa samim sobom, sa svojim telom i onim što osećamo u tom trenutku.

Zvuči čudno, ali baš to osećanje i doživljaj bola nam pomaže da umanjimo sopstvenu napetost i anksioznost.

Neki ljudi se ustručavaju da pokažu suze i uopšte svoje emocije, uglavnom zbog ponosa, želje da pokažu čvrstinu karaktera, ali najčešće zbog vaspitanja. Koliko samo ima dece kojima roditelji zabranjuju da plaču („nije lepo da dečak plače" , „neću da vidim suze") i uopšte, da pokazuju svoja osećanja. Međutim, pokazati emocije je tako prirodno i ljudski. Pokazati emocije znači, u stvari, biti ljudsko biće.

Zato ne treba izigravati neosetljivost i dostojanstvo, jer skrivajući tugu i suze samo pojačavamo stres i tada će umesto nas progovoriti naše telo nekim psihosomatskim simptomom. Ne čekajmo da se prepunimo jer se može desiti da puknemo kao što ekspres lonac može da eksplodira ako ga ne otvorimo na vreme. Zar nije srce Majke Jugovića prepuklo od tuge jer je tugu zadržavala i „suzu nije pustila".

Suze su, prema tome, vrsta samoterapije i uvek kada smo puni jada i tuge, iskažimo je rečima i suzama, ali iskreno i iz dubine duše, jer samo tako suze deluju kao lek.

Desa Kujundžić

Horoskop za mart

Poso: Odnos prema ljudima koji ne dile vaše mišljenje priviše vam je nagao, što u ovom periodu mož sa sobom donet i komplikacije koje vam nikako neće ić na ruku.
Ljubav: Raskorak izmed očekivanja i mogućnosti vas i partnera mogo bi se uskladit, ako o tom počmete divanit.
Zdravlje: Česte glavobolje.

Poso: Vidite perspektivu u planovima koje vam drugi nude, al do realizacije ćete doći teže neg što bi to bio slučaj da ste se držali svoje zamisli. Razmislite o svojim potezima na vrime.
Ljubav: Sve što ste započeli u cilju otopljavanja odnosa s voljenom osobom nailaziće na priprike.
Zdravlje: Tegobe organa za varenje.

Poso: Iako ste očekivali da se određene stvari odvijaju po utvrđenom redoslidu, to se neće desit. Neprijatnosti koje bi mogli doživit zbog tog umanjiće vam produktivnost, al iz nji možete naučit dosta.
Ljubav: Potez koji povučete u svojoj nepromišljenosti mož vam iskomplikovat odnos s partnerom.
Zdravlje: Bolovi u stopalima.

Poso: Naćete se u situaciji da morate povuć potez koji će dosta ljudi učinit nezadovoljnim, u takoj situaciji biće vam potribno dosta umića da sebi ne napravite neprijatelje bez potribe.
Ljubav: Partner će od vas očekivat da razrišite situaciju koja vam ugrožava vezu.
Zdravlje: Unosite više tečnosti.

Poso: Donećete dosta dobri odluka u ovom periodu, al vam se za sitnice koje ne valjaju neće opraštati. Razlozi za to nisu nastali priko noći, pa se isto tako ne mogu ni rišit za kratko vrime.
Ljubav: Imate dobre osnove da okrenete novu stranicu u životu sa voljenom osobom.
Zdravlje: Bolovi u leđima.

Poso: Verovatno nema nikog ko bi mogo bolje od vas odradit poso koji vam je poviren, al nikim ljudima nemoguće je udovoljit i zbog tog se nikako ne bi tribali osićat nekompetentno i loše.
Ljubav: U odnosu vas i partnera nedostaje entuzijazma i međusobne podrške s početka veze.
Zdravlje: Više se krećite.

Poso: Izlažete se pritiscima koje bi mogli izbić da o svojim potezima porazmislite unaprid. Povirenje u ljude koji su vam ranije pomagali neće vam pomoć da uradite ono što morate sami.
Ljubav: Harmonija koju želite uspostavit nije moguća dok ne usaglasite neke stvari s partnerom.
Zdravlje: Klonite se fizičkog naprizanja.

Poso: Poštujete rezultate i spremni ste izać u susrit svakom ko i sebi želi pomoć, pripazite ipak da u tom ne budete oštećeni. Ovaj period je po tom pitanju rizičan za vas.
Ljubav: Imate na umu dosta stvari koje bi tribali klasifikovat ko prošlost, al iz vama znani razloga to se ne dešava.
Zdravlje: Hronični umor.

Poso: Odradićete dosta stvari koje ne bi morali, al želja za dokazivanjem je kod vas očla u ekstrem koji vam mož donet dosta neprijatnosti. Obratite pažnju na sitnice koje tušta znače.
Ljubav: Imate visoke kriterijume, al često ne činite dovoljno da ji sami dostignete.
Zdravlje: Ojačajte svoj imuni sistem.

Poso: Strogi ste prema sebi i kad ne bi morali, razumivanje za vaše propuste postoji, al vi sebi zadajete nemoguću misiju da u svemu budete besprekorni. Pristupite racionalnije svojim potencijalima.
Ljubav: Želite pokrenit stvari s mrtve tačke u vezi, al nailazićete na razne probleme na tom putu.
Zdravlje: Čuvajte se padova i slični povrida.

Poso: Ideje koje imate dobro će vam doć u ovom periodu jel se od vas očekiva da pokažete sposobnost da rišavate probleme koji su prid vama. U tom poslu budite doslidni i istrajni.
Ljubav: Period mirovanja je prid vama i u njemu bi možda najbolje bilo ne donosit bitne odluke.
Zdravlje: Povedite računa o ishrani.

Poso: Energija koju bi tribali koristit za konkretne stvari i zadatke, rasipate na sporedne komplikacije pored koji bi mogli i morali radit. Idealni uslova nikad neće bit, a rezultati se ne postižu sami od sebe.
Ljubav: Robujete pridrasudama da niste kadri napravit prvi korak, a to je upravo ono što vam ovaj period nudi.
Zdravlje: Izbigavajte stresne rasprave.

T. K. M.

Članovi Bunjevačkog nacionalnog savita (sliva na desno)
Gornji red: Kata Kuntić, Dragan Kopunović, Boris Bajić, Tihomir Vrbanović, Mirko Bajić, Dejan Parčetić, Aleksandar Bošnjak
Donji red: Branko Pokornić, Renata Babić, Stanislava Lutkić, Stela Bukvić, Nikola Babić, Suzana Kujundžić Ostojić, Mirjana Savanov, Etela Jerinkić, Ksenija Stojičić i Marko Marjanušić